Turkish Studies
Volume 14 Issue 4, 2019, p. 2595-2624
DOI: 10.29228/TurkishStudies.22872
ISSN: 1308-2140
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş: 05.03.2019 ***Accepted/Kabul:*** 10.08.2019

Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (02.05.2019)-Referee 2 (05.05.2019)

This article was checked by iThenticate.

NEWMARK'IN ÇEVİRİ YÖNTEM VE STRATEJİLERİ BAĞLAMINDA *TENEKE* ROMANININ ARAPÇA ÇEVİRİLERİNDE YEREL KÜLTÜR UNSURLARININ AKTARIMI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Tarek Abdelgalil MORSY[*]

ÖZ

Türk edebiyatında Anadolu'daki yerel kültürü en iyi yansıtan eserlerden biri olan Yaşar Kemal'in *Teneke* romanı içerdiği yöresel sözcük ve ifadeler ile ağız özellikleri ve aksanlı konuşmalar nedeniyle yerel kültür ögelerinin başka bir dile çevirisinde karşılaşılan zorlukları göstermesi açısından önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada *Teneke* romanının Arapçaya yapılan iki farklı çevirisi, ünlü çeviribilimci Peter Newmark'ın ortaya koyduğu çeviri stratejileri bağlamında incelenmiş ve çevirmenlerin yerel kültür unsurlarını aktarırken tercih ettikleri stratejiler değerlendirilmiştir.

Her iki çevirinin de ana yapısını edebi dilin, yani standart Arapçanın oluşturmasına rağmen, çevirmenlerin Türkçeye özgü yerel kültür ögelerini aktarırken farklı eşdeğerlikleri tercih etmesi, hatta zaman zaman kendi yörelerine özgü kültür ögelerini kullanması dikkat çekicidir. Biri Mısırlı, diğeri Suriyeli olan çevirmenler, Türkiye'ye özgü yerel kültür ögelerinin daha iyi anlaşılması amacıyla zaman zaman kendi doğup büyüdükleri çevreye ait ögeleri kullanmaktan kaçınmadıkları görülmektedir. Çevirmenlerin çeviride kullandıkları çözüm ve strateji tercihlerinde, kendi yerel kültür çevrelerinin etkisini ortaya koyması açısından bu çalışma önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, Newmark'ın yerel kültür ögeleri sınıflandırılmasına göre tasnif edilen örnekler yapı bakımından önce a) Sözcük ve Sözcük Öbekleri, b) Kalıp İfade ve Deyimler, c) Türkçenin Ağız Unsurları şeklinde üç başlık altında toplanmıştır. Sonra da her çevirmenin bu ögeleri Arapçaya çevirirken tercih ettiği strateji ele alınmıştır.

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Ain Shams Universitesi, Türk Dili ve Edebiyatı, E-posta: tarek.morsy@art.asu.edu.eg

Son olarak da çevirmenlerin başvurduğu stratejilerin sıklığı değerlendirilmiştir. Bu bağlamda her çevirmenin Newmark'ın çeviri stratejileri arasında en çok kültürel eşdeğerlik, işlevsel eşdeğerlik ve eş anlamlılık stratejilerini tercih ettiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arapça çeviri, çeviri yöntemleri, çeviri stratejileri, yerel kültür, kültürel ögeler, Newmark, Teneke

A STUDY ON THE TREATMENT OF CULTURE-SPECIFIC ITEMS IN THE ARABIC TRANSLATIONS OF THE NOVEL *TENEKE* IN THE CONTEXT OF NEWMARK'S TRANSLATION METHODS AND STRATEGIES

ABSTRACT

Yaşar Kemal's novel *Teneke (Tin)*, which is one of the best works reflecting the local culture in Anatolia in Turkish literature, is an important example in terms of the difficulties encountered in translating local cultural elements into another language, due to the local words and expressions it contains, its dialect features and accented speeches. In this study, two different translations of *Teneke* into Arabic were examined in the context of the translation strategies put forward by the renowned professor of translation Peter Newmark and the strategies that translators preferred in conveying local cultural elements were evaluated.

Although the main structure of both translations is the literary language, that is, standard Arabic, it is noteworthy that translators preferred different equivalents when transferring local cultural elements specific to Turkish, and sometimes used cultural elements specific to their own regions. Translators, one Egyptian, the other Syrian, didn't avoid using the elements of the environment in which they were born for the purpose of better understanding of local cultural elements unique to Turkey from time to time. This study is important in terms of revealing the impact of their local cultural environment in the choice of solutions and strategies used by translators in translation.

In this study, the samples classified according to Newmark 's local cultural elements were classified under three headings: a) Words and Compound Words, b) Phrases and Idioms, c) Dialectic Elements of Turkish. Then, each translator's preferred strategy in translating these elements into Arabic is discussed.

Finally, the frequency of strategies used by translators was evaluated. In this context, it is seen that each translator preferred cultural equivalence, functional equivalence and synonymy strategies among Newmark's translation strategies.

STRUCTURED ABSTRACT

The world-famous Turkish author Yaşar Kemal is distinguished by the synthesis he produced in his works by combining local and universal elements. He is famous for his proficient use of some elements of Anatolian culture and folklore such as elegies, lullabies, riddles,

legends, tales, folk stories, folk songs, idioms and proverbs. His novel *Teneke*, a canonical work of Turkish literature, was translated into Arabic by two renowned translators: Prof. Dr. Al-Ṣafṣāfī Aḥmad al-Mursī Al-Ḳāṭūrī, an eminent Egyptian academician, and the Syrian translator Abdulkadir Abdelli. Since these two experienced translators represent two different regions of the Arab world (Egypt and Syria), we find it intriguing to search the traces of the possible impact of their respective cultural/regional backgrounds on their translation of the novel.

Teneke is replete with local cultural elements, dialect items and colloquial expressions, which at times make the novel difficult to understand even for the ordinary Turkish reader. Therefore, it poses considerable challenges for any translator. The Arabic versions of the novel present two remarkable cases for the analysis of the problems regarding the translation of local cultural elements. This paper attempts to map out the strategies adopted in solving these problems such as making use of the local dialects of the translators' native regions and resorting to diverse registers of standard Arabic.

Firstly, the significance of culture for translation is considered. Then, Newmark's categories of culture are introduced, and the methods and strategies he proposed for the translation of culture-specific elements are reviewed. Cultural elements are categorized by Newmark in his famous book *A Textbook of Translation* as 1. Ecology, 2. Material Culture (Artefacts), 3. Social Culture, 4. Organizations, customs, activities, procedures, concepts, 5. Gestures and Habits. He later modified this categorization in his 2010 article "Translation and Culture" as follows: 1. Ecology (the geological and geographical environment), 2. Public Life (Politics, Law and Government), 3. Social Life (Economy, occupations, social welfare, health and education), 4. Personal Life (food, clothing and housing), 5. Customs and Pursuits (customs like slow hand clapping and table rapping, and pursuits such as cricket and football, with all their national idioms), and 6. Private Passions (religion, music, poetry, as well as their very diverse social organizations, the churches, the Arts Councils and, the poetry societies which contain them).

Newmark, who views culture-specific terms in the source text as a fundamental translation problem, suggests that translators employ the following methods: 1. Word-for-word Translation, 2. Literal Translation, 3. Faithful Translation, 4. Semantic Translation, 5. Adaptation, 6. Free Translation, 7. Idiomatic Translation, 8. Communicative Translation.

The difference between translation methods and translation process is explained by Newmark in his 1988 book in the following way: the former concerns the entire text while the latter is used for the sentences and smaller units of language. He proposes the following strategies for translating sentences and smaller units: 1. Transference, 2. Naturalization, 3. Cultural Equivalent, 4. Functional Equivalent, 5. Descriptive Equivalent, 6. Componential Analysis, 7. Synonymy, 8. Through-translation / Calque / Loan Translation, 9. Shifts / Transposition, 10. Modulation, 11. Recognized Translation, 12. Compensation, 13. Reduction and Expansion, 14. Paraphrase, 15. Couplets, 16. Notes, Additions, Glosses, 17. Deletion.

In our case analysis, the cultural elements in Arabic translations of the novel are examined according to the following structures: A. Words

and Phrases, B. Set Expressions and Idioms, C. Turkish Dialect Features according to Newmark's cultural element classification.

Once the meaning of each item is explained, the strategy preferred by the translators is explained. In the study, the distribution of the selected 112 culture elements according to the classification of Newmark is as follows:

Table 1: Culture elements according to the Newmark's classification

Ecology	9
Public Life	15
Social Life	12
Personal Life	18
Customs and Pursuits	2
Private Passions	2
Proper Names	7
Collocations and Proverbs	40
Colloquial And Dialectic Elements	7

The examples chosen for this paper are as follows:

Ecology: *kurt, çardak, mağara, çalılık, tavuk pisliği, çam kozalağı, sazlığın kamışları, bölük bölük turnalar, yeşil harman.*

Public Life: *kaymakam, müracaat, ağa, jandarma, arsa, kasaba, dosya, muhtar, arzuhalcı, tahrirat kâtibi, nüfus memuru, çalışma saati, koskoca hükümet, başkumandan, onbaşı.*

Social Life: *dalkavukluk, taksi, babayiğit, hademe, yiğit, baba, cibiliyet, som kuştüyü, adam evladı, kinin iğnesi yapmak, kabadayı kabadayı, kertenkele kadar ürkek.*

Personal Life: *mozaik, tokmak, taşlık, leğen, sepet, heybe, bulgur, şalvar, benekli, tüfek, dipçik, kumral saç, cibinlik mibinlik, sütbeyaz saçlı, Maraş derisinden yağlı ayakkabı, lüks lambası, balmumu gibi, kazma kürek.*

Customs and Pursuits: *bende, bal şerbeti.*

Private Passions: *cehennem, nankör.*

Proper Names: *Okçuoğlu, Çukurova, Savrun, Bahçe kazası, Çelikdemir, Dolmabahçe, Hüsnü Bey.*

Collocations and Proverbs: *itle bir çuvala girmek, lâ deyip illallah dememek, koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman çelebi derler, bıçağın kemiğe dayanması, ocağı sönmek, Allah kerim, ha vay anasını, aman Allah'ım, ağzının suyu akmak, ne zahmet, amanı bilir misin, höt dese ödü kopmak, ayağını mercimek kütüğüne dayamak, babasının hayrına, Allah aşkına habib aşkına, keklik gibi avlamak, nah burasına gelmek, alimallah duman attırmak, allak bullak olmak, soyup soğana çevirmek, kuru kafa, kebap etmek, burnundan fitil fitil getirmek, eski çamların bardak olması, gözleri kan çanağına dönmek, kendini yemek, sineğin vızıldaması, eyvallah, bereket versin, karnında kırk yılan yatmak, yakasını bırakmamak, kanına susamak, gül gibi, inadı inat olmak, tuu size, kapana kısılmış sıçan gibi, ayağını yorganına göre uzatmak, denize düşen yılana sarılır, gözünü sevmek, ciğeri sökülmek.*

Colloquial and Dialectic Elements: *eee İrasul efendi, Memo, ganun, aleyidir etme, defolmişdir it oğlu it! Defolmişdir, vallah göbeğe kadar su, yaa gurban.*

Translators prefer to use Newmark's strategies and their frequency is as follows:

Table 2: Newmark's strategies are used by translators

Newmark's Strategies	**Al-Ḳāṭūrī's Translation**	**Abdelli's Translation**
Transference	6	7
Naturalization	16	5
Cultural Equivalent	25	35
Functional Equivalent	30	29
Descriptive Equivalent	11	2
Synonymy	29	27
Through-translation / Calque / Loan Translation	1	1
Recognized Translation	2	2
Couplets	10	0
Deletion	2	2

Keywords: Arabic translation, translation methods, translation strategies, local culture, cultural words, Newmark, Teneke

Giriş

Anadolu'daki yerel kültürü ve folkloru en iyi biçimde temsil eden ağıt, ninni, bilmece, efsane, destan, masal, halk öyküsü, türkü, deyim ve atasözünü yapıtlarında bolca ve ustaca kullanmış olan Türk edebiyatının en büyük kalemlerinden Yaşar Kemal yerellikle evrenselliği birleştirebilmiş ender yazarlardandır. Yapıtlarının eksenini yalnızca mekân olarak değil üslup olarak da yerellik oluşturur. *Teneke* romanı da dâhil olmak üzere ilk yazdığı yapıtlarında İstanbul Türkçesi yerine Anadolu Türkçesini özellikle de çoğu romanının mekânını oluşturan Çukurova yöresi ağız özelliklerini tercih ettiği görülmektedir. Bu kültür ögelerinin okuyucuya İstanbul Türkçesiyle aktarılamayacağına inanan yazar, yapıtlarında bu ögelere özgün biçimiyle yer vermiştir. Kısa cümleleri tercih ettiği yapıtlarında yerel sözcükler, deyimler ve atasözlerine sıkça yer vererek hem doğallık, akıcılık ve etkileyiciliğin egemen olduğu bir anlatım oluşturmuş, hem de herhangi bir kayıp yaşanmadan kültür aktarımı gerçekleştirmiştir. Bu şekliyle denilebilir ki Yaşar Kemal köy romanına yerel kültür merkezli özgün bir bakış açısı getirmiştir.

Üslubuyla yalnızca Türk romanının değil dünya edebiyatının da önde gelen isimleri arasına giren, yurt içinde ve dışında çok sayıda ödüle layık görülen, fahri doktorluk payesi verilen Yaşar Kemal'in yapıtları Arapça dâhil kırktan fazla dile çevrilmiştir. Hatta bazı romanları farklı çevirmenler tarafından Arap dünyasının farklı coğrafyalarında ayrı ayrı yayımlanmıştır. Yaşar Kemal'in Arapçaya çevrilen ilk yapıtı İnce Memet romanıdır (ميميت الناحل) olup bunu *Teneke* izlemiştir. 1955 yılında yayımlanan ve toplumsal gerçekçi bir roman olarak tanımlanabilen *Teneke* aynı adla tiyatroya da uyarlanmış ve bu uyarlama 1966 yılında İlhan İskender Armağanı ve Uluslararası Nancy Tiyatro Festivali Birincilik Ödülünü kazanmıştır.

Köy romanları için belirlenen genel şablona uyan ve yerel kültür ögelerinin yoğun bir şekilde görüldüğü *Teneke* romanının kahramanları İstanbul Türkçesinden yöresel ağızlara ve farklı ana dillilerin konuştuğu aksanlı Türkçeye kadar geniş yelpazede dil özelliği sunmaktadır. Zengin sözcük

dağarcığından deyimlere, Anadolu ağızlarından aksanlı konuşmaya kadar farklı yerel ögelerin kullanılması doğal olarak romanın anlaşılmasını, dolayısıyla da başka bir dile aktarılmasını güçleştirmektedir. Kaynak metnin anlaşılmasında ve Arapçaya aktarılmasında karşılaşılan en büyük zorluğu bu yerel ögeler oluşturmaktadır. Farklı düzeylerde olmakla birlikte- sadece çevirmenle sınırlı kalmayan, bizzat Türk okuyucu için de geçerli olan bu zorluğun boyutunu 1974 yılında Ali Püsküllüoğlu tarafından yayımlanan "Yaşar Kemal Sözlüğü" gözler önüne sermektedir.

Türk edebiyatının önemli yapıtlarından biri olan ve kültür çevirisi açısından büyük zorluklar ve engeller içeren *Teneke* romanının Arapçaya çevirisi Türkçeden Arapçaya edebiyat çevirisi alanında büyük deneyime sahip, alanında isim yapmış iki usta çevirmen tarafından gerçekleştirilmiştir. Birincisi Mısırlı duayen akademisyen Es-Safsafi Ahmed El-Katurî[1], diğeri Suriyeli tanınmış çevirmen Abdulkadir Abdelli[2]'dir. El-Katurî'nin çevirisi Mısır Kültür Bakanlığına bağlı Ulusal Çeviri Merkezince (NTC) 2005 yılında Kahire'de yayımlanmıştır. Abdelli'nin çevirisi de Al Mada yayınevince 2006 yılında Şam'da yayımlanmıştır.

Mahiyet ve Kuramsal Çerçeve

Kültürel ögelerin korunması ve doğru bir şekilde aktarılmasında kaynak dil / kaynak metin odaklı yaklaşımlar ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada çeviri sürecine erek kültür ve okuyucu açısından yaklaşan Vermeer, Zohar ve Toury gibi çeviribilimciler yerine kaynak metnin doğru çözümlenmesi konusuna yoğunlaşması ve kültürel ögelere yaptığı vurgu bakımından oldukça öneme sahip Peter Newmark'ın yöntem ve stratejileri esas alınmıştır.

İçinde barındırdığı yerel kültür ögeleri nedeniyle kaynak dil okuyucusu açısından bile anlaşılması zor ifadeler içeren *Teneke* romanında yer alan kültürel ögeler Peter Newmark'ın sosyo-kültürel esaslı çeviri yaklaşımında ortaya koyduğu tasnifi ile sınıflandırıldıktan sonra yine iki çevirmenin Newmark'ın kültürel ögelerin çevirisi için belirlediği stratejilerden hangisini kullandığı belirlenmeye ve çevirmenlerin strateji tercihlerinde aynı erek dilin farklı çevre ve kültürel katmanlarında yetişmiş olmalarının etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Nitekim *Teneke* romanının Arapçaya çevirisinde "Fusha" adı verilen standart edebî Arapçanın kullanılmasına rağmen, kültür ögelerinin çevirisinde karşılaşılan zorluğu aşmak için her iki çevirmenin bazen aynı anlamı veren farklı sözcüğü veya üslubu tercih ettiği, yer yer de kendi bölge ve lehçelerine özgü sözcük ve ifadelerine kullanarak aynı kültürün farklı alt katmanlarına başvurdukları görülmektedir. Hatta Mısırlı çevirmenin okuyucuya ağız özelliği hissini verebilmek için konuşmalarda Irak ağzından ifadeler kullanması da dikkat çekicidir. Bu çalışma, yerel kültür ögelerinin çevirisinde farklı bölge ve kültürlere mensup çevirmenler tarafından kullanılan farklı yöntem ve yaklaşımları belirlemek ve kültür ögelerinin çeviriye etkisini ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.

Çalışmada *Teneke* romanında geçen genelde Türk kültürüne, özelde de yöresel ve yerel kültüre ait 65 sözcük ve sözcük öbeği, 40 kalıp ifade ve deyim ile 7 ağız özelliği taşıyan ifade ve cümle örnek olarak seçilip Arapça çevirilerindeki karşılıkları incelenmiştir. Kültür ögelerinin çevirisinde kaynak

[1] **Prof. Dr. Es-Safsafi Ahmed El-Mursi El-Katuri (1940-2015)** Mısırlı akademisyen, Türkolog, yazar, çevirmen. Mısır'da Türkoloji'nin öncülerinden. Türk dili, Türk edebiyatı, Türk tarihi, Türkiye'nin Arap dünyası ve Mısırla ilişkileri üzerine çok sayıda telif eseri ve çevirisi bulunmaktadır. Mısır ve Türkiye arasında kültürel, bilimsel, sanatsal ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesi için büyük çabalar sarf etmiştir. Mısır'da Türkoloji bölümlerinin kurulmasına ve geliştirilmesine öncülük etmiştir. Türkiye uzmanı olarak Mısır ve Arap dünyasında radyo ve TV programlarına katılmıştır. Hem Arapça hem de Türkçedeki dil, kültür, sanat ve edebiyat alanlarına hâkimiyeti çevirilerine yansımıştır.

[2] **Abdulkadir Abdelli (1957-2017)** Suriyeli sanatçı, yazar, gazeteci ve çevirmen. "Gümüş" ve "Kurtlar Vadisi" gibi tanınmış Türk dizilerini Arapçaya çevirdi. Sanat ve çeviri yaşamına Aziz Nesin'in yapıtlarını çevirerek başladı. Aziz Nesin'in "Zübük" adlı yapıtını Suriye'nin ünlü komedi dizisine uyarladı. Aralarında Orhan Pamuk, Haldun Taner, Muzaffer İzgü, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Sabahattin Aksal, Orhan Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın de bulunduğu 45'ten fazla çeviriyi Arapçaya kazandırmıştır. (Suçin, 2018: 253-254.)

metin odaklı çeviri yaklaşımını benimseyen Peter Newmark'ın ortaya koyduğu tasnife göre bu veriler sınıflandırılıp yine Newmark'ın önerdiği çeviri stratejilerine göre örnekler değerlendirilmiştir.

Kültürün Dil ve Çeviri Açısından Önemi

Kültür sözcüğünün sözlük ve antropolojik terim olarak iki tanımı bulunmaktadır. Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlük'ünde "1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin; 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü." olarak tanımlanan kültürün dille olan ilişkisi özellikle XVIII. yüzyıldan itibaren önem kazanmış ve buna dair Herder, Wilhelm von Humboldt ve Whorf gibi çok sayıda düşünür ve araştırmacı kafa yormuştur. K. Vossler de bu ilişkiyi "Dil, kültürün aynasıdır." biçiminde özetlemektedir (Yazoğlu, 2002: 39). Kültürün tanımlarına bakıldığında kültürle dil arasındaki ilişki açık bir biçimde görülmektedir. İki unsur arasındaki ilişki yahut etkileşim o kadar birbirine bağlı ve girgindir ki bu kavramlar birbirinden ayrı düşünülemez. Dil kültürün taşıyıcısıyken; kültür de dile kaynaklık eden önemli bir rezerv alanıdır (Göçer, 2012: 55).

Newmark ise kültürü, metin tahlili, çeviri süreci ve kültürel ögelerin çeviri sürecine etkisini ele almak suretiyle kültür ve çeviri arasındaki ilişkiyi incelediği *A Textbook of Translation* (1988) adlı eserinde "hayat tarzı ve bunun belirli bir dil kullanan toplumdaki tezahürü" şeklinde ifade etmektedir (Newmark, 1988: 94).

Üslup bakımından güzelliğini ve anlamsal olarak eşdeğerliğini ortaya koymak üzere edebiyat yapıtlarının çevirisini bilimsel esaslar çerçevesinde inceleyen edebiyat çevirisi eleştirmenliği ilke olarak edebiyat eleştirmenliğinden farklı değildir. Çeviri metnini dil, estetik, üslup ve kültür açısından inceleyen edebiyat çevirisi eleştirmenliği, edebiyat yapıtlarıyla ilgili çevirilere haraketlilik kazandırmayı, çevirinin kültürel, edebî ve uluslararası ilişkilerdeki rolüne ivme kazandırmayı hedeflemektedir. Haddizatında insanlar arasındaki kültür ve bilgi değişimi etkinliği olan çeviri tek bir dilin mesaj verme ve iletişim rolünü de aşarak daha geniş kapsamda iletişim aracı olarak halklar ve kültürler arasındaki iletişime de katkı sağlamaktadır (ʿAbbūd, 1999: 55).

Çeviri sadece bir dilden diğer bir dile aktarım işlemi değildir. Çeviri aynı zamanda bir kültürden diğer kültüre aktarımda bulunmaktır. Dahası, diller arası kültürel farklılıklardan doğan çeviri sorunları dilbilgisel farklılıklardan doğan sorunlardan da büyüktür. İki dilin kültürel, dini ve sosyal bağlamları birbirine ne kadar yakınsa, bu diller arasında yapılan çeviri de o kadar kolay olur. Diller arasında söz konusu farklılıklar arttıkça çeviride anlamsal boşlukların doldurulması o denli zorlaşır (Suçin, 2013: 134-135).

Bu bağlamda Arapça ile Türkçe arasında kültürel odaklı sözcükler çeviride eşdeğerlik sorunlarının başında gelmektedir. Bu çalışmanın esasını oluşturan bu ögelere baktığımızda bu farklılıkların çevre, coğrafya ve iklim gibi doğal doku ve buna bağlı olarak gelişen yapay dokudan kaynaklandığı görülebilir.

"Kültürel dil" tabirini "evrensel dil" ve "kişisel dil" tabirlerinden ayrı tutmayı tercih eden Newmark, bir kişinin tek bir dil içerisinde birden fazla kültüre yahut alt kültür katmanına sahip olabileceğini ifade etmektedir. Newmark aynı dilin farklı kültür katmanlarına ait sözcüklerin o dil içinde bile çevirisine gerek duyulabileceğini, bu lehçeye veya şiveye ait sözcüklerin evrensel düzeyde eşdeğerlerinin bulunması durumunda özgün kültür ögesi olmaktan çıkacaklarını savunmaktadır (Newmark, 1988: 94).

Newmark, her ne kadar erillik dişillik gibi dilbilgisi ögeleri, hitap şekilleri, aynı zamanda şive özellikleri gibi her türlü kültürel birikimi içermesine rağmen pratikte dili kültürün bir bileşeni veya bir özelliği olarak görmemekte ve aksi durumda çevirinin imkânsız hâle geleceğini öne sürmektedir.

Newmark'ın Kültürel Ögeler Tasnifi, Çeviri Yöntem ve Stratejileri

Newmark'ın çeviri kuramı, gerçekte çeviri eğitimine işaret etmektedir. Bir başka deyişle, kuramsal alanın yeni hipotezler üretmesine yol açan "niçin" sorusu, Newmark'ta yerini "çeviri nasıl yapılır?" sorusuna bırakmaktadır (Yazıcı, 2005: 20).

Newmark'ın metin çözümlemesinde kaynak metni yakından okuma ve anlamını çıkartmanın çeviri ediminin ön koşulu olduğunu öne sürerek, çeviri amaçlı metin çözümlemesinde sırasıyla kaynak metnin amacı, çevirmenin amacı, metin türü, hedef kitle, metnin resmiyet derecesi (örneğin resmi, gayri resmi, sıcak, argo, söyleşi, betimleyici gibi), yazarın dilsel yetkinliği, çevirinin nerede yayımlanacağı gibi ölçütler üzerinde durduğu görülmektedir. Ne var ki, bu ölçütlerde çevirmenin kaynak metni temel alacağı hep hatırlatılmaktadır (Yazıcı, 2005: 97).

Newmark'a göre bir dil bitki örtüsü ve hayvanlar âlemi gibi doğal fenomenler bakımından ne kadar özgün olursa, o denli kültürel özelliklere gömülü olur ve bu da çeviri problemlerini arttırır. Pek çok gelenek görenek ve alışkanlığın dillerdeki tanımlanması yapılmış; çoğu kültürel sözcük de belirli bir dille ilişkilendirildikleri ve tam anlamıyla çevrilemedikleri için tespit edilmesi kolay hale gelmiştir (Newmark, 1988: 95).

Peter Newmark kitabında dili kültürel, evrensel ve kişisel olmak üzere üç kaynağa bağlamaktadır (Newmark, 1988: 164).

Newmark kitabının Çeviri Metotları başlıklı bölümünde çeviride temel sorunun çevirinin bağımlı yani kaynak dil odaklı mı yoksa serbest yani erek dil odaklı mı yapılacağında yattığını belirterek ünlü V diyagramını ortaya koymaktadır (Newmark, 1988: 45):

KAYNAK DİL ODAKLI	EREK DİL ODAKLI
Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri	Uyarlama
Bağımlı Çeviri	Serbest Çeviri
Sadık Çeviri	Deyimsel Çeviri
Anlamsal Çeviri	İletişimsel Çeviri

Kültürler ve diller arasındaki farklılıklar nedeniyle kaynak metinde geçen kültürel ögelerin hedef dilde birebir eşdeğerinin bulunmasının zorluğuna dikkat çeken Newmark yabancı kültür ögelerini dar anlamıyla beş kategoride sınıflandırmaktadır:

1) Çevre (Doğal Doku): Bitki örtüsü, hayvanlar âlemi, coğrafya ve iklim özellikleri

2) Maddi Kültür (Yapay Doku):

a) Yiyecekler-içecekler

b) Giyim kuşam

c) Konaklama (Evler ve şehirler)

d) Ulaşım

3) Toplumsal Kültür: çalışma hayatı ve boş zaman aktiviteleri

4) Kurumlar, Gelenek ve Görenekler, Etkinlikler, İşlemler, Kavramlar:

a) Siyasî ve idarî

b) Dinî

c) Sanatsal

5) Vücut Hareketleri ve Alışkanlıklar: El kol hareketleri, jest ve mimikler, kişisel alışkanlıklar, huylar.

Newmark, kitabında dördüncü maddede yer alan kurumlarla ilgili kavramlara "tarihî terimler" ve "uluslararası terimler" alt başlıklarını eklemektedir (Newmark, 1988: 95-102).

Daha sonra Newmark kitabında yaptığı bu sınıflandırmayı gözden geçirip 6 maddede güncelleyerek "Translation and Culture" (Çeviri ve Kültür) adıyla 2010 yılında makale olarak yayımladı. Buna göre sınıflandırma şu şekilde güncellenmiştir:

1) Çevre: Jeolojik ve coğrafi çevre

2) Kamu Hayatı: Politika, hukuk ve yönetimi

3) Sosyal Yaşam: ekonomi, meslekler, toplumsal refah, sağlık ve eğitim

4) Kişisel Yaşam: yiyecekler, kılık kıyafet ve ev eşyaları

5) Gelenek, Görenekler ve Sosyal Etkinlikler: Yavaş alkışlama ve masaya vurarak alkışlama gibi gelenekler; kriket ve futbol gibi sosyal etkinlikler ve bunlara bağlı tüm ulusal deyimler

6) Kişisel Merak ve Tutkular: Din, müzik, şiir ve bunlara bağlı çeşitli toplumsal kuruluşlar, sanatsal kuruluşlar ve dernekler (Newmark, 2010: 94).

Newmark *A Textbook of Translation* adlı kitabının onuncu bölümünden itibaren çevirideki temel sorunlardan birini oluşturan metaforların çevirisine, daha sonra da metin ve sözcük tahlillerine, çeviri türlerine, çeviri eleştirisine ve örnek çeviri metinlerine yer vermiştir. Kitabının "Ciddi Edebiyat Eserleri ve Resmî Açıklamalar" başlığını taşıyan 15. Bölümünde şiir, kısa hikâye ve roman ile drama çevirilerine değinen Newmark'a göre bir çevirmen için dört edebi form arasında zorluk açısından vezin ve kafiye kısıtlamasından kurtulmuş olan, şiir ve dramada olduğu gibi kültürel sözcükleri eksiltmeden yahut sözlükler içine sıkıştırmadan metin içerisinde besleyebilen kısa ve roman çevirisi ikinci sırada yer almaktadır (Newmark, 2010: 170).

Newmark "Çeviri ve Kültür" başlığı altında 2010 yılında yayımladığı makalesinde kültür unsurlarının sınıflandırmasıyla ilgili yaptığı güncellemenin yanı sıra kültür unsurlarının çevirisinde hangi yöntemlerin kullanılacağını da açıklamaktadır.

Newmark, kaynak metinde kültüre özgü kavramların erek dil ve kültürde karşılığının bulunmamasını çeviri sürecinin temel sorunu olarak kabul etmekte ve kaynak metnin çözümlenmesi ve anlaşılmasının önemine vurgu yapmaktadır. Newmark kültürel unsurların çevirisinde karşılaşılan sorunların tespitini yaptıktan sonra çeviride kullanılan yöntemleri açıklama yoluna gitmektedir. Newmark'ın çeviri için belirlediği yöntemleri şunlardır:

1) Sözcüğü sözcüğüne çeviri (*Word-for-word Translation*): Kaynak metnin sözcük yapıları korunarak en yaygın anlamlarıyla çevrilmesidir. Bu yöntemde erek dilin sözcükleri kaynak dilin sözdizimine bağlı kalınarak doğrudan kaynak dilin sözcükleri altına yerleştirilir. Bu yöntemde sözcükler tek tek en yaygın anlamlarıyla çevrilir. Kültür sözcükleri harfiyen aktarılır. Bu yöntem daha çok kaynak dilin yapısını anlamak ve zor metinlerin çevirisine ön hazırlık olarak tercih edilir.

2) Birebir Çeviri (*Literal Translation*): Kaynak metnin erek dilde en yakın dilbilgisel eşdeğerleriyle, sözcüklerin ise erek dile teker teker çevrilmesi yöntemidir. Bu yöntemin kullanılabilmesi için genellikle aynı dil ailesine mensup diller veya kaynak dille erek dilin aynı benzer kültür çevrisine ait olması gerekir. Çoğunlukla teknik ve tıbbî çevirilerde başvurulur.

3) Bağımlı / Sadık Çeviri (*Faithful Translation*): Bu yöntemde kaynak dildeki metnin kesin ve ince bağlamsal anlamı hedef dilin sınırlı dilbilgisi yapısı çerçevesinde yeniden oluşturulur. Çevirmen bu yöntemde yazarın ve metninin kast ettiği anlama tam olarak bağlı ve sadık kalır.

4) Anlamsal Çeviri (*Semantic Translation*): Bağımlı çeviriden tek farkı anlamdan ödün vermeden üslubuna estetik değer yani hoşluk ve doğallık katmasıdır. Bağımlı çeviride çevirmen kaynak metne kesin kurallarla herhangi bir esneklik olmadan bağlı kalırken anlamsal çeviride çevirmene yüzde yüz esneklik tanıyarak yaratıcılık imkânı sağlar.

5) Uyarlama (*Adaptation*): Kaynak dilde geçen bir ifadenin hedef dilde karşılığının bilinmediği durumlarda bunun kaynak dildeki benzerleriyle karşılanmasıdır. Serbest çeviri teknikleri arasında en fazla tercih edilen bu yöntem genelde sanat eserleri, edebi metinler, kitap ve film çevirilerinde başvurulur. Bu yöntemde konu, şahıslar ve olay örgüsüne olduğu gibi kalırken kaynak dilin kültür ögeleri erek dile uyarlanarak aktarılır ve metnin yapısı yeniden oluşturulur. Bu yöntemle piyes ve şiir metinleri önce harfiyen tercüme edilir sonra da erek dilde piyes yazarı ve şair tarafından düzenlenir.

6) Serbest Çeviri (*Free Translation*): Kaynak metnin özgün üslup, biçim ve içeriğine bağlı kalmadan yapılan çeviridir. Bu durumda erek metin genelde özgün metinden daha uzun olur. Aslında gerçek çeviri olarak kabul edilmez.

7) Deyimsel Çeviri (*Idiomatic Translation*): Kaynak dilde deyimlerle ifade edilmeyen mesajın erek dilde deyim, özdeyiş, atasözü, yaygın kalıp ifadeler kullanılarak aktarılmasıdır. Bu yöntem hayata ve doğallığa en yakın çeviridir.

8) İletişimsel Çeviri (*Communicative Translation*): Özgün metnin tam bağlamsal anlamının hem içerik hem de dil açısından makul ve anlaşılabilir üslupla okuyucuya aktarılmasıdır. Akademik amaçlı olan iletişimsel çeviri, metni doğal dile uyarlayıp, basite indirgeyerek "ileti" üzerinde odaklanır (Newmark, 2010: 45-48).

Newmark kitabında (1988) çeviri yöntemleri ve çeviri süreci arasındaki farkı "Çeviri yöntemleri bütün metni ilgilendirirken çeviri süreci cümleler ve dilin daha küçük birimleri için kullanılmaktadır." şeklinde ifade ettikten sonra sırasıyla çeviri süreçlerini, stratejilerini şu şekilde açıklamaktadır:

1) Aktarma (*Transference*): Ödünçleme de denilen bu süreçte kaynak dildeki bir sözcük erek dildeki özgün yazımı yahut okunuşu korunarak transliterasyon ya da transkript ile aktarılır. Hedef dilin Arapça olması durumunda yabancı bir kültüre ait sözcüğün Arap harfleriyle yazımı aktarma stratejisine bir örnek oluşturur.

2) Yerlileştirme / Doğallaştırma (*Naturalization*): Kaynak dildeki bir sözcüğü erek dilde doğal bir telaffuza ve olağan bir morfolojik yapıya sokarak aktarma sürecidir.

3) Kültürel Eşdeğerlik (*Cultural Equivalent*): Kaynak dildeki bir kültür sözcüğünü erek dildeki başka yakın bir kültür eşdeğerlikleriyle karşılama işlemidir. Kültür ögelerini çevirmede kullanılan en yaygın ve başarılı stratejilerden biridir. Kaynak dilde kullanılan ifadenin erek dilde aynı anlamı ve mesajı veren karşılığının konulmasıdır.

4) İşlevsel Eşdeğerlik (*Functional Equivalent*): Kaynak dilde geçen kültür unsurlarının erek dilde kaynak kültüre has olmaktan çıkarılıp tarafsız bir eşdeğerlikle karşılanmasıdır.

5) Betimleyici Eşdeğerlik (*Descriptive Equivalent*): Kaynak dilde geçen kültür unsurunun erek dilde birkaç sözcükle açıklamasının yapılmasıdır.

6) Çok Bileşenli Tahlil (*Componential Analysis*): Kaynak dilde bir sözcüğün geldiği anlamların tahlil edip benzerlik ve farklılık değerlendirildikten sonra yaygın anlamı karşılayan bir sözcükle çevirisinin yapılmasıdır. Aynı anda birkaç anlamı ve sıfatı ifade edoen sözcüklerin erek dilde bariz bir karşılığı bulunamadığında karşılanamayan anlam için bileşen eklenir.

7) Eş Anlamlılık (*Synonymy*): Kaynak dildeki sözcüğün erek dildeki eşanlamlı yahut yakın anlamlı bir eşdeğerlikle karşılanmasıdır. Çevirmen anlamın katmanlarını daha net verebilmek için bu

sürece başvurmadan duramaz. Çevirmen metinde aynı sözcüğü tekrarlamamak için eş anlamlılık stratejisine başvurabilir.

8) Öykünme / Alıntılama (*Through-translation / Calque / Loan Translation*): Kaynak dildeki yaygın kalıp ifadelerin, kurum ve kuruluş isimlerinin, birleşik isimlerin birebir çevrilmesidir.

9) Yer Değiştirme (*Shifts / Transposition*): Kaynak dildeki bir ifadenin dilbilgisel düzeyde erek dilde karşılığının olmadığı durumlarda tekilden çoğula dönüştürme, fiil yerine isim kullanma, sözcük öbeğinin tek bir sözcükle karşılanması gibi dilbilgisel düzeyde değişiklikler yapılarak karşılanmasıdır.

10) Düzenleme (*Modulation*): Özgün metindeki mesajın erek dilde anlaşılır olmaması, tuhaf kaçması, uygunsuz olması gibi durumlarda yeniden düzenlenerek aktarılması işlemidir.

11) Makul / Kabul Gören Standart Çeviri Yapma (*Recognized Translation*): Kaynak dilde geçen kurum / kuruluş adının erek dilin sözcük dağarcığı yahut üslubu arasında birebir karşılığının bulunmaması durumunda bunun okuyucu tarafından anlaşılabilecek kabul görmüş, yaygın veya resmî bir dengiyle karşılanmasıdır.

12) Ödünleme / Telafi (*Compensation*): Kaynak dildeki bir sözcüğün anlamı erek dilde cümlenin bir yerinde kaybolduğunda cümlenin başka bir bölümünde bunu telafi etme işlemidir.

13) Redaksiyon ve Genişletme (*Reduction and Expansion*): Kaynak dilde zayıf olan bir metnin erek dile güçlendirilmiş ifadelerle aktarılmasıdır.

14) Açımlama (*Paraphrase*): Kaynak dilde geçen bir anlam katmanına açıklama eklenmesidir. Bu ekleme betimleyici eşdeğerlikte olduğundan daha ayrıntılı yapılır. Daha çok dil ve üslupça zayıf metinlerin çevirisinde kullanılır.

15) Çift Süreç Kullanma (*Couplets*): Çevirmenin bir ifadede birden fazla stratejiyi kullanmasıdır.

16) Notlar, Eklemeler ve Açıklamalar (*Notes, Additions, Glosses*): Sözcüğü, notlar, eklemeler ve açıklamalar ekleyerek çevirme işidir. Not ve açıklamalar, cümle içinde olabileceği gibi dipnot veya son not şeklinde yahut kitap sonunda notlar veya sözlük şeklinde de olabilir.

17) Eksiltme / Çıkarma (*Deletion*): Kaynak metinde geçen bir ögenin erek metinden çıkarılmasıdır (Newmark, 2010: 81-93).

Newmark *A Textbook of Translation* (1988) adlı kitabında yaygın görüşe göre çevirinin amacının okuyucu üzerinde "eşdeğer karşılık" olarak da adlandırılan "eşdeğer etki", yani mümkün olduğu kadar yakın etki üretmek olduğuna dikkat çekmektedir. Newmark'a göre mesleki metinlerin iletişimsel çevirisi içinde, eşdeğer etki sadece arzu edilmez, aksine bir zorunluluktur. Newmark eşdeğer karşılığı, -eşit düzeyde olmasa da- her türlü metin için belli ölçülerde kullanım derecesine sahip olan önemli bir çeviri kavramı olarak nitelemektedir (Newmark, 2010: 49).

Bir kültüre ait bir edebiyat yapıtının başka bir kültür diline farklı çevirilerle aktarılması, dil ve kültür unsurlarının çevirisinde yaşanan zorlukların karşılaştırılması açısından büyük yarar sağlamaktadır (ʿAsfūr, 2009: 245). Buna *Teneke* romanının biri Mısır'da, diğeri Suriye'de yayımlanan iki Arapça çevirisi güzel bir örnek teşkil etmektedir.

I. İnceleme

Bu çalışmada her ne kadar iki çeviride fasih Arapça yani standart edebî dil kullanılmış olsa da çevirmenlerin zaman zaman ya zorunluluktan ya da tercihan kendi bölgelerine ait yerel kültür unsurlarına başvurduklarını gördük. Burada çevirmenlerin hangi durumlarda kendi yerel kültür ögelerine başvurduklarını ve bu engelleri aşmak için Newmark'ın hangi stratejisini ağırlıklı olarak kullandıklarını tespit etmeye çalıştık.

Çalışmaya esas oluşturan kaynak metin olarak *Teneke* romanının YKY tarafından 2017 İstanbul baskısı, birinci çeviri örneği olarak 2005 Kahire baskısı, ikinci çeviri örneği olarak da Şam 2006 baskısı esas alınmıştır. İnceleme bölümünde Prof. Dr. Es-Safsafi Ahmed El-Mursi El-Katuri'den "birinci çevirmen" ve çevirisinden de "birinci çeviri / Ç1" olarak, Abdulkadir Abdelli'den "ikinci çevirmen" ve çevirisinden de "ikinci çeviri / Ç2" olarak bahsedilmiştir.

A. Sözcük ve Sözcük Öbeklerinin Çevirisi

A.1. Çevre

1. Kurt: KM'de geçen "güve" anlamında kullanılan "kurt" (s. 23) sözcüğü Ç1'de "kurtçuk, güve" anlamına gelen "السوس" (s. 80) ile karşılanırken Ç2'de yine aynı anlama gelen başka bir sözcükle "عث" (s. 32) ile çevrildiği görülmektedir. Aslında bu şekilde kaynak metinde de "güve" yerine kullanılan "kurt" sözcüğü yazarın kastına uygun olarak doğru sözcüklerle karşılanmıştır. Bu sözcüğün çevirisinde her iki çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

2. Çardak: KM'de geçen "çardak" (s. 32) sözcüğü Ç1'de "hurma dalından yapılan gölgelik; çardak" anlamına gelen "العريشة" (s. 95) sözcüğüyle tam bir biçimde yerlileştirilirken Ç2'de "çadır; çardak" anlamına gelen "الخيمة" (s. 44) sözcüğü kullanılmıştır. Her iki durumda da birincil anlamları birebir denk olmayan sözcüğün ikincil anlamı yeğlenmiştir. Yine kaynak metnin 42. sayfasında da geçen "çardaklar" sözcüğü birinci çevirmen tarafından 95. sayfada olduğu gibi "العرائش" (s. 111) sözcüğüyle karşılanırken Ç2'de çevirmen bu sefer farklı olarak "çalı" anlamına gelen "السقيفات" (s. 60) sözcüğüne yer vermiştir. Bu sözcüğün çevirisinde her iki çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

3. Mağara: KM'de geçen "mağara" (s. 33) sözcüğü Ç1'de "المغارات" (s. 99), Ç2'de ise "المغاور" (s. 47) olarak aktarılmıştır. Tekil biçimi "المغارة" olan sözcüğün "المغارات" şeklindeki çoğulunu birinci çevirmen tercih ederken "المغاور" şeklindeki alternatif çoğulunu ise ikinci çevirmen tercih etmiştir. Her iki biçimin de standart edebî dile uygun olmasına rağmen çevirmenlerin tercihinde bölgesel yaygınlık etkili olmuştur. Ayrıca özgün metinde sözcük tekil biçimde iken her iki çeviride de çoğul biçim tercih edilmiştir. Bu sözcüğün çevirisinde her iki çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

4. Çalılık: KM'de yer alan "çalılıklar" (s. 58) sözcüğü Ç1'de "ılgın ağacı" anlamına gelen "الطرفاء" (s. 139) sözcüğüyle karşılanmış. Aynı sözcük Ç2'de Suriye'de "çalılar" anlamına gelen "الأكمات" (s. 83) ile tercüme edilmiştir. Bu sözcüğün çevirisinde birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih ederken ikincisi kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

5. Tavuk pisliği: KM'de geçen "tavuk pisliği" (s. 10) sözü Ç1'de "tavuk artığı, atığı" anlamına gelen "سلخ الدجاج" (s. 54) ile çevrilirken, Ç2'de "bir tavuğun pisliği" anlamına gelen "قذر دجاجة" (s. 11) şeklinde çevrilmiştir. Birincisinde pislik kelimesinin kullanımıyla gerçek anlamdan uzaklaşılırken, ikincisinde Arapçanın dilbilgisi kuralının dışına çıkılarak özelleştirme yapılmıştır. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini, ikinci çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

6. Çam kozalağı: KM'de yer alan "çam kozalağı" (s. 10) sözü Ç1'de "çam kabuğu" anlamına gelen "قشر الصنوبر" (s. 54) ile karşılanırken Ç2'de "كور صنوبر" (s. 11) ile karşılanmıştır. Birincisinde kozalağın kabuğunu kast ederek anlamı daraltılmış, ikincisinde ise istenen anlam tam olarak karşılanmıştır. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanırken ikinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

7. Sazlığın kamışları: KM'de geçen "sazlığın kamışları" (s. 15) ifadesi Ç1'de "sazdan bir orman" anlamına gelen "غابة من البوص" (s. 64) olarak tercüme edilirken Ç2'de "kamış ormanı" anlamına gelen " دغل القصب (s. 19) ifadesiyle özgün metinde geçen anlam tam olarak ifade aktarılamamıştır. Bu ifadenin çevirisinde her iki çevirmen de işlevsel eşdeğerlilik stratejisini kullanmıştır.

8. Bölük bölük turnalar: KM'de geçen "bölük bölük turnalar" (s. 15) ifadesi Ç1'de "göçmen kuş sürüsü" anlamında "أسراب الطيور المهاجرة" (s. 64) olarak çevrilmişken Ç2'de "sürü sürü bülbüller" anlamında "البلابل أسراباً أسراباً" (s. 20) şeklinde çevrilmiştir. Bu ifadenin çevirisinde her iki çevirmen de işlevsel eşdeğerlilik stratejisini kullanmıştır.

9. Yeşil harman: KM'de geçen "yeşil harman" (s. 43) ifadesi Arapçada harman için " بيدر، كدس، غلة" gibi pek çok sözcük olmasına rağmen Ç1'de "yeşil tarlalar" anlamına gelen "غيطان الخضر" (s. 114) olarak çevrilirken Ç2'de "yeşil harman" anlamına gelen "البيدر الخضراء" (s. 62) ifadesiyle karşılanmıştır. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlilik stratejisini kullanırken ikinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

A.2. Kamu Hayatı

1. Kaymakam: KM'deki kaymakam (s. 1) sözcüğü Ç1'de "مأمور المركز" (s. 49) olarak, Ç2'de ise "قائماقام" (s. 7) olarak çevrilmiştir. Her iki ibare de standart Arapçada yer almamakta olup "kaymakam" sözcüğünü çevirmenler kendi bölgelerinde anlaşılabilecek yerel kültür ögeleriyle karşılamışlardır. Kaymakam sözcüğü Ç1'de Mısır'daki idari taksime göre ilçeye denk sayılabilecek "merkez" sözcüğüne Mısır lehçesinde üst düzey memur, yetkili anlamına gelen "me'mûr" sözcüğü eklenerek karşılanmıştır. Ç2'de ise doğrudan Osmanlıcadan ödünçlemeyle "kaimmakam" sözcüğüyle karşılanmıştır. Sözcük birinci çeviride kültürel eşdeğerlilik stratejisini, ikinci çeviride ise aktarım yöntemi kullanılarak erek dile çevrilmiştir.

2. Müracaat: KM'deki "müracaatlar" (s. 1) sözcüğü Ç1'de "işlemler" anlamına gelen "إجراءات" (s. 49) sözcüğüyle, Ç2'de ise standart Arapçada "gözden geçirme, kontrol" anlamına gelmesine karşın Türkçenin etkisiyle Suriye lehçesine başvuru anlamıyla kullanılan "المراجعات" (s. 7) sözcüğüyle karşılanmıştır. Bu sözcük birinci çeviride işlevsel eşdeğerlilik stratejisi, ikinci çeviride ise kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanılarak erek dile çevrilmiştir.

3. Ağa: KM'deki "ağam" (s. 8) ifadesi Ç1'de "bayım, beyim,, efendim" anlamına gelen "يا سيدي" (s. 51) ile karşılanırken Ç2'de "يا آغاتي" (s.8) ifadesiyle karşılanmıştır. Ç1'de "Türkçenin bir yerel unsuru olan "ağa" ifadesinin yerellik eşdeğerliği tam olarak karşılanamazken Ç2'de Suriye bölgesinde anlaşılabilen ve Türkçeden ödünçleme "ağa" ifadesi kullanılmıştır. Bu sözcük birinci çeviride işlevsel eşdeğerlilik stratejisi, ikinci çeviride ise yerelleştirme stratejisi kullanılarak erek dile çevrilmiştir.

4. Jandarma: KM'de "candarma" (s. 9) olarak geçen bu sözcük Ç1'de aynı anlama gelen standart Arapçanın "الدرك" (s. 53) sözcüğü ile karşılanırken Ç2'de Fransızca yahut Türkçeden ödünçlemeyle "الجندرمة" (s. 10) sözcüğü ile aktarılmıştır. Birinci çeviride anlam birebir karşılanmasına rağmen jandarma teşkilatının Mısır'da olmayışı nedeniyle edebî dilden bile aktarılmış olsa bu sözcüğün herkesçe anlaşılması zor olacaktır. Ç2'de ise doğrudan ödünçlemeyle karşılanan sözcüğün o bölge insanı tarafından tam olarak anlaşılacaktır. Bu sözcük birinci çeviride kültürel eşdeğerlilik stratejisi ile ikinci çeviride yerelleştirme stratejisi kullanılarak erek dile çevrilmiştir.

5. Arsa: KM'deki "arsa" (s. 12) sözcüğü Ç1'de "yer parçası" anlamına gelen "قطعة الأرض" (s. 58) ile karşılanırken Ç2'de Arapçanın başka lehçelerinde anlaşılamayabilecek yerel "المقسم" (s. 14) sözcüğüyle aktarılmıştır. Bu sözcük her iki çeviride de kültürel eşdeğerlik stratejisi kullanılarak erek dile çevrilmiştir.

6. Kasaba: KM'deki "kasaba" (s. 16) sözcüğü Ç1'de "المركز" (s. 66) ile Ç2'de "البلدة" (s. 21) ile karşılanmıştır. Her iki sözcük de standart Arapça sözlüklerde yer almakla birlikte çevirmenler kendi ülkelerinde kullanılan idarî taksime uygun formu tercih etmişlerdir. Bu sözcük her iki çeviride de kültürel eşdeğerlik stratejisi kullanılarak erek dile çevrilmiştir.

7. Dosya: KM'de geçen "dosyalar" (s. 25) sözcüğü Ç1'de Mısır'da yaygın olarak kullanılan Fransızcadan alıntı "الدوسيهات" (s. 81) ile karşılanırken Ç2'de bu sözcüğün standart dildeki karşılığı olan

"الملفات" (s. 33) tercih edilmiştir. Bu sözcüğün çevirisinde birinci çevirmen yerelleştirme, ikinci çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

8. Muhtar: KM'deki "muhtar" (s. 48) sözcüğü Ç1'de "المختار" + "شيخ البلد" (s. 123) şeklinde aktarılarak hem Arapçada farklı anlama gelen "muhtar" sözcüğü olduğu gibi verilmiş anlam karışıklığını önlemek için de yanına açıklama olarak Mısır'da "muhtar vekili" anlamına gelen "شيخ البلد" eklenmiştir. Ç2'de ise hem sesçe, hem de anlamca eşdeğer sözcük olan "المختار" (s. 68) kullanılmıştır. Bu sözcüğün çevirisinde birinci çevirmen betimleyici eşdeğerlik stratejisini izlerken ikinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

9. Arzuhalcı: KM'de "arzuhalcı" (s. 55) olarak geçen sözcük Ç1'de Osmanlıcadan Mısır lehçesine geçen "عرضحالجي" (s. 134) sözüyle karşılanırken Ç2'de aynı anlama gelen "كاتب استدعاءات" (s. 79) ifadesiyle karşılanmıştır. Bu sözcüğün çevirisinde birinci çevirmen yerelleştirme stratejisini, ikincisi de kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

10. Tahrirat kâtibi: KM'de geçen "tahrirat kâtibi" (s. 7) sözü Ç1'de "كاتب التحريرات" (s. 49) ile Ç2'de "كاتب الديوان" (s. 7) ile karşılanmıştır. Her ikisinde de çevirmenler Osmanlıcadan ödünçleme ifadeyi Arapça dilbilgisine uygun bir şekilde aktarmışlardır. Birinci çevirmen "tahrirât" sözcüğünü olduğu gibi korurken, ikinci çevirmen ise "tahrirat"" yerine günümüzde standart Arapça da "özel kalem" anlamında kullanılan "dîvân" sözcüğünü tercih etmiştir. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen kendi dilinde ve kültüründe bulunmayan bu ifadeyi öykünme stratejisiyle aktarırken ikinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

11. Nüfus memuru: KM'de geçen "nüfus memuru" (s. 13) sözü Ç1'de "موظف التعداد" (s. 61) ile çevrilirken Ç2'de "مأمور النفوس" (s. 16) olarak aktarılmıştır. Her iki tercih çevirmenlerin kendi ülkelerindeki yerel idarî adlandırmaya uygun olarak yapılmıştır. Bu ifadenin çevirisinde her iki çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

12. Çalışma saati dolmadan: KM'deki "çalışma saati dolmadan" (s. 13) ifadesi Ç1'de "işten çıkış saatine kadar beklemedi." anlamına gelen "لم ينتظر حتى ساعة الانصراف" (s. 61) ile, Ç2'de de yerel kullanıma uygun olarak "mesai bitmeden" anlamında "وقبل انتهاء الدوام" (s. 16) ifadesiyle karşılanmıştır. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih ederken ikinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

13. Koskoca hükümet: KM'de "Koskoca hükümet" (s. 33) şeklinde geçen sözcük Ç1'de " هذه الحكومة بكل قدرتها وجلالها" (s. 97) ifadesi ile karşılanırken Ç2'de "حكومة ها القد قدها" (s. 46) şeklinde aktarılmıştır. Her iki çeviride de çevirmenler kendi lehçelerinin ifadesiyle hükümetin "büyüklüğünü, azametini" aktarmıştır. Bu ifadenin çevirisinde her iki çevirmen "hükümet" sözcüğünü kültürel eşdeğerlik stratejisiyle çevirirken "koskoca" sıfatı için her iki çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

14. Başkumandan: KM'de yer geçen "başkumandan" (s. 47) sözcüğü Ç1'de Arapçaya tercüme edilmeden Türkçesi olduğu gibi "الباشقومندان" (s. 122) olarak aktarılırken Ç2'de sözcüğün edebî dildeki tam karşılığı olan "القائد العام" (s. 68) kullanılmıştır. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen yerelleştirme stratejisini yeğlerken ikinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

15. Onbaşı: KM'de yer alan "onbaşı" (s. 56) ifadesi Ç1'de Osmanlıcadan ödünçlemeyle Mısır'da kullanılan "أونباشة" (s. 136) ile karşılanırken Ç2'de tamamen standart Arapçadaki karşılığı olan "رقيب" (s. 81) sözcüğü tercih edilmiştir. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen yerelleştirme stratejisini tercih ederken ikinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

A.3. Sosyal Yaşam

1. Dalkavukluk: KM'deki "dalkavukluk" (s. 20) sözcüğü Ç1'de "çuha bezi silicileri" anlamına gelen ve Mısır'a özgü "ماسحي الجوخ" (s. 74) ifadesiyle karşılanırken Ç2'de standart Arapçada birebir aynı

anlama gelen "التزلّف" (s. 27) ile karşılanmıştır. Bu sözcüğün çevirisine her iki çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini uygulanmıştır.

2. Taksi: KM'de geçen "taksiler" (s. 22) sözcüğü Ç1'de Mısır'da kullanılan yabancı dilden ödünçleme "التاكسيات" [s. 78] ile karşılanırken Ç2'de "ücretli arabalar" anlamına gelen standart dildeki karşılığı olan "سيارات أجرة" (s. 30) ile çevrildiği görülmektedir. Bu sözcüğün çevirisinde birinci çevirmen yerelleştirme, ikinci çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

3. Babayiğit: KM'deki "babayiğit" (s. 28) ifadesi Ç1'de Mısır lehçesinde birebir denk gelen "فتوة" ifadesi yahut "أبو الشهوم" yerine "cesur" anlamına gelen standart "شجاع" (s. 88) sözcüğü tercih edilmiştir. Ç2'de ise çevirmen Suriye lehçesinde kullanılmayan bir üslupla "cesaret sahibi" anlamına gelen "أبو الشهوم" (s. 39) ifadesini tercih etmiştir. Bu sözcüğün çevirisinde her iki çevirmen makul çeviri stratejisini kullanmıştır.

4. Hademe: KM'de geçen "hademe" (s. 40) sözcüğü Ç1'de "الساعي" (s. 108), Ç2'de "الآذن" (s. 56) sözcüğüyle karşılanmıştır. Her iki çevirmen de sözcüğü kendi yerel kültürlerinden anlaşılan farklı iki sözcükle karşılamışlardır. Bu sözcüğün çevirisinde her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini kullanmıştır.

5. Yiğit: KM'de "yiğidim" (s. 44) olarak geçen bu ifade Ç1'de "Ey beyim, ey kahramanım" anlamına gelen "يا سيدي يا بطلي" (s. 116) ile karşılanırken Ç2'de "Ey yiğidim" anlamına gelen "يا شهمي" (s. 63) ifadesiyle aktarılmıştır. Anlamı tam olarak karşılamada her iki çeviride de doğallıktan uzaklaşıldığı görülmektedir. Bu sözcüğün çevirisinde her iki çevirmen makul çeviri stratejisini kullanmıştır.

6. Baba: KM'de "baba baba" (s. 45) olarak geçen sözcük Ç1'de "Babam, babam" (s. 117) şeklinde seslenme tekrarıyla "والدي والدي" (s. 45) olarak aktarılırken Ç2'de halk dilinde babaya hitap sözcüğünün atekrarlanması suretiyle "بابا بابا" (s. 64) şeklinde aktarılmıştır. Birinci çeviride edebî dil tercih edilirken ikinci çeviride halk diline müracaatla yerelleştirmeye gidilmiştir. Sosyal yaşama ait bu sözcüğün çevirisinde her iki çevirmen de eşanlamlılık stratejisini kullanmıştır.

7. Cibiliyet: KM'de "cibilliyetsiz" anlamında "cibiliyeti ne" (s. 65) olarak geçen sözcüğü Ç1'de "huy, kişilik, tabiat" anlamına gelen "طبيعة" (s. 162) sözcüğüyle karşılanmış; Ç2'de ise "babasının keli" anlamında "قرعة أبيه" (s. 102) tercih edilmiştir. Çevirilerde "أصله" ve "نسبه" kelimelerinin kullanılması daha doğru olacaktır. Bu sözcüğün çevirisinde her iki çevirmen de işlevsel eşdeğerlik stratejisini yeğlemiştir.

8. Som kuştüyü: KM'de geçen "som kuştüyü" (s. 15) ifadesi Ç1'de "devekuşu tüyü" anlamına gelen "ريش نعام" (s. 64) sözü ile karşılanırken Ç2'de "kuştüyü" anlamında "ريش الطير" (s. 19) sözü ile karşılanmıştır. Her iki çevirmen de çeviride kendi yerel kültürlerine uygun olarak ifadeyi aktarmakla birlikte "som" sözcüğü çeviride düşmüştür. Bu ifadede geçen "kuştüyü" sözcüğünün çevirisinde birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini, ikinci çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir. Bununla birlikte "som" sözcüğünde her iki çevirmen tarafından eksiltme stratejisi uygulanmıştır.

9. Adam evladı: KM'de geçen "adam evladı" (s. 21) ifadesi Ç1'de Mısır lehçesinde birebir aynı anlama gelen "ابن ناس" (s. 75) ifadesiyle karşılanırken Ç2'de çevirmenin kültür çevresinde eşdeğer anlamdaki "ابن رجل" (s. 28) ifadesiyle aktarılmıştır. Sonuç olarak sosyal yaşama ait bu ifadenin çevirisinde her iki çevirmen aynı anlama gelen farklı ifadeler kullanarak eş anlamlılık stratejisini uygulamıştır.

10. Kinin iğnesi yapmak: KM'de geçen "kinin iğnesi yapıyordu" (s. 73) ifadesi Ç1'de "ilaç vermek" anlamında "عن إعطاء الدواء" (s. 167) ile karşılanırken Ç2'de "يحقنهم بالكيمين" (s. 105) ile tam anlamı karşılanmıştır. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih ederken ikinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

11. Kabadayı kabadayı: KM'ye geçen "kabadayı kabadayı" (s. 59) sözcüğü Ç1'de "yiğitler gibi" anlamına gelen "كالفتوات" (s. 141) ile karşılanırken Ç2'de sözcüğün sesçe ve anlamca birebir karşılığı olan "كالقبضايات" (s. 85) sözcüğüyle karşılanmıştır. Birinci çevirmen bu ifadenin çevirisinde eş anlamlılık stratejisini kullanırken ikinci çevirmen yerelleştirme stratejisini tercih etmiştir.

12. Kertenkele kadar ürkek: KM'de geçen "kertenkele kadar ürkek" (s. 58) ifadesi Ç1'de kertenkele gibi anlamında "kertenkele gibi korkak" (s. 139) anlamına gelen "خائف كالسحلية" ifadesinin sonuna anlamını pekiştirmek için de fazladan "kertenkeleymişçesine" anlamına gelen "كأنه ضب" eklenirken Ç2'de aynı anlam "خواف كعظاء" (s. 83) ifadesiyle karşılanmıştır. Buna göre çevresel unsurlara ait bu sözcüğün kullanılmasıyla oluşturulmuş bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen hem eş anlamlılık hem de betimleyici eşdeğerlik stratejisini kullanırken ikinci çevirmen eş anlamlılık stratejisini yeğlemiştir.

A.4. Kişisel Yaşam

1. Mozaik: KM'de geçen "mozaik" (s. 10) sözcüğü Ç1'de bu sözcüğün standart dilde tam karşılığı (فسيفساء) olmasına ve Mısır'da çok kullanılmasına rağmen çevirmenin Türk kültürüyle fazla haşırneşir olması ve kaynak dilin etkisinden uzaklaşamaması nedeniyle mozaik sözcüğünün Arap harfleriyle yazılmış biçimi olan "الموزاييق" (s. 54) ile karşılanmıştır. Ç2'de ise edebî dilde aynı anlama gelen "فسيفساء" (s. 11) sözcüğü ile aktarılmıştır. Bu sözcük birinci çeviride yerelleştirme, ikinci çeviride ise kültürel eşdeğerlik stratejisi kullanılarak erek dile çevrilmiştir.

2. Tokmak: KM'deki "tokmak" (s. 13) sözcüğü Ç1'de "المطرقة" (s. 61) ile, Ç2'de ise "دقاقة الباب" (s. 16) ile karşılanmıştır. Her ikisinin de bütün bölgelerce anlaşılabilen Arapça asıllı sözcükler olmasına rağmen çevirmenler kendi bölgelerinde yaygın olarak kullanılan sözcükleri tercih etmişlerdir. Ç2'de çevirmen tokmak sözcüğünü tek bir sözcükle değil "kapı tokmağı" anlamında gelen tamlamayla karşılamıştır. Burada her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

3. Taşlık: KM'de "evin avlusunda, sofasında veya merdiven altında taşla döşenmiş yer" anlamındaki "taşlık" (s. 14) sözcüğü Ç1'de "البسطة" (s. 62) ile Ç2'de "الفسحة الحجرية" (s. 17) ile karşılanmıştır. Ç1'de çevirmen "merdiven sahanlığı, platform" gibi anlamlara gelen "basta" sözcüğünü tercih ederek istenen anlama en yakın sözcüğü kullanmıştır. Ç2'de ise "taşlık geniş alan" ifadesiyle alanın taşlık olduğunu vurgu yapılırken alana "genişlik" boyutu eklenmiştir. Sözcük eşdeğerliği düzeyinde Türkçeden Arapçaya aktarımlarda karşılaşılan sorunların başında "yer" anlamında *–lIk* ekiyle yapılmış ifadeler dikkat çekmektedir. Bu sözcük her iki çeviride de makul çeviri stratejisi kullanılarak erek edile aktarılmıştır.

4. Leğen: KM'deki "leğen" (s. 14) sözcüğü Ç1'de "الطشت" (s. 62) ile Ç2'de "الطست" (s. 17) ile karşılanmıştır. Her iki sözcük de standart Arapça sözlüklerde yer almakla birlikte çevirmenler kendi bölgelerinde kullanılan formu tercih etmişlerdir. Burada her iki çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

5. Sepet: KM'deki "sepetler" (s. 16) sözcüğü Ç1'de "الأسبات" (s. 66) ile Ç2'de "السلال" (s. 21) ile karşılanmıştır. Ç1'de çevirmen Mısır'da da kullanılan "sepet" sözcüğünü tercih ederken Ç2'de çevirmen sepetin edebî dildeki karşılığını yeğlemiştir. Burada birinci çevirmen yerelleştirme stratejisini yeğlerken ikincisi kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

6. Heybe: KM'deki "heybeler" (s. 16) sözcüğü Ç1'de "hasır küfeler" anlamına gelen "القفف" (s. 66) ile karşılanarak sözcüğün tam anlamı verilememiştir. Ç2'de bu ifadeye yer verilmemiştir. Bu sözcüğün çevirisinde birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanırken, ikinci çevirmen ise eksiltme stratejisini tercih etmiştir.

7. Bulgur: KM'deki "bulgur" (s. 20) sözcüğü hem edebî dilde, hem de Arapçanın lehçelerinde ortak "burgul" yerinde Ç1'de Mısır'da rastlanmayan bir yazım ve şekille Türkçeden doğrudan

aktarılmak suretiyle "البولغر" (s. 73) olarak çevrilmiştir. Çevirmenin burada sözcüğü Türkçenin yerel kültürüne özgü bir unsur olarak algılayıp Türk kültürüne ait bir yemek olarak aktardığı görülmektedir. Ç2'de ise "bulgur" sözcüğü edebî dildeki karşılığı olan "البرغل" (s. 26) ile karşılanmıştır. Bu sözcüğün çevirisinde birinci çevirmen aktarma stratejisini kullanırken ikinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

8. Şalvar: KM'deki "şalvar" (s. 29) sözcüğü Ç1'de Arapçalaştırılmadan "شلوار" (s. 90) olarak aktarılırken Ç2'de "pantolon", "don" anlamına gelen "سروال" (s. 41) sözcüğü ile karşılanmıştır. Birinci çevirmen sözcüğü şeklen aktarırken dipnotla anlamını vermemiş, dolayısıyla sözcüğün anlamı anlaşılmamaktadır. İkinci çevirmen de "şalvar" sözcüğünü standart Arapçadan aynı anlama gelmeyen başka bir sözcükle karşılamıştır. Bu sözcüğün çevirisinde birinci çevirmen yerelleştirme stratejisini tercih ederken ikinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

9. Benekli: KM'de "kırmızı, benekli yüzlü" (s. 29) ifadesinde yer alan benekli sözcüğü Ç1'de "çilli, benekli" anlamına gelen "أنمش" (s. 90) ile karşılanırken Ç2'de yerel bir unsur olduğu görülen "أغش" (s. 40) ile çevrilmiştir. Bu sözün çevirisinde her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

10. Tüfek: KM'de yer alan "tüfek" (s. 32) sözcüğü Ç1'de "البندقية" (s. 96) sözcüğüyle karşılanırken Ç2'de "البارودة" (s. 45) ile aktarılmıştır. Her iki sözcük de standart dilde kullanılmakta olup çevirmenler bölgesel kullanıma göre tercih yapmışlardır. Burada her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

11. Dipçik: KM'de geçen "dipçik" (s. 65) sözcüğü Ç1'de Mısır'da özellikle askeriyede çokça kullanılan aynı kelimenin Mısır lehçesindeki söyleniş şekli olan "دبشك" (s. 151) sözcüğüyle karşılanmış; Ç2'de ise sözcüğün Suriye'deki karşılığı olan "أخمص" (s. 92) tercih edilmiştir. Burada birinci çevirmen bu sözcüğün çevirisinde yerelleştirme stratejisini uygularken ikincisi kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

12. Kumral saç: KM'de yer alan "kumral saç" (s. 17) ifadesi, Ç1'de "sarışın saç" anlamında "شعر أشقر" (s. 67) sözüyle karşılanırken Ç2'de "keçiboynuzu rengi saç" anlamına gelen "شعره الخرنوبي" (s. 22) sözüyle karşılanmıştır. Ç1'de ifade tam anlamıyla aktarılamamışken Ç2'de çevirmenin yerel kültür unsurunu kullanarak renk tonunu çok iyi bir biçimde yakaladığı görülmektedir. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih ederken ikincisi kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

13. Cibinlik mibinlik: KM'de geçen "cibinlik mibinlik" (s. 26) ifadesi Ç1'de " الناموسية أو ما يشابهها" (s. 85) ifadesiyle; Ç2'de ise "بعوضيات وما بعوضيات" (s. 36) ifadesiyle karşılanmıştır. Çevirmenler cibinlik için edebî dilin farklı kelimelerini tercih ederken pekiştirme ve abartı için de standart Arapçanın farklı üsluplarını kullanmışlardır. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini uygularken ikinci çevirmen öykünme stratejisine başvurmuştur.

14. Sütbeyaz saçlı: KM'de geçen "sütbeyaz saçlı" (s. 29) Ç1'de "başının saçı beyaz olan" anlamına gelen "شعر رأسه أبيض" (s. 90) ifadesiyle karşılanırken Ç2'de "süt gibi beyaz" anlamında " شعره أبيض كالحليب" (s. 40) ifadesiyle anlam olarak aktarılmıştır. İkinci çevirmenin bu ifadeyi tercih etmesinde içinde yaşadığı yerel kültürün bir etkisinin olduğu düşünülmektedir. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanırken ikinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

15. Maraş derisinden yağlı ayakkabı: KM'de "Maraş derisinden yağlı bir ayakkabı" (s. 29] şeklinde geçen ifade Ç1'de "parlak deri ayakkabı" anlamında "حذاء جلدي لامع" (s. 90) şeklinde çevrilirken Ç2'de "Maraş derisinden yağlanmış bir ayakkabı" anlamı verilerek "حذاء مزيت من جلد مرعشي" (s. 40) şeklinde çevrilmiştir. Birinci çeviride Maraş sözcüğü atlanmış ve "yağlı" sözcüğü "parlak" sözcüğüyle karşılanmıştır. İkinci çeviride ise Maraş ifadesi yer alırken yağlı ifadesi "üzerine sıvı yağ sürülmüş"

ifadesiyle karşılanmıştır. Oysa burada kast edilen ayakkabıyı parlak gösteren bir tür yağlı deridir. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen hem kültürel eşdeğerlik hem de eksiltme stratejisini kullanırken ikinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

16. Lüks lambası: KM'de "lüks lambası" (s. 30) olarak geçen ifade Ç1'de özgün metindeki "Lüks" marka ismi korunarak yanına Mısır'daki muadili "Club" sözü eklenerek kafada herhangi bir tereddüt bırakmayacak şekilde "مصباح اللوكس "الكلوب"" (s. 100) ifadesiyle aktarılmıştır. Ç2'de ise yerel unsur eklenmeden "مصباح اللوكس" (s. 49) birebir çevirisi yapılmıştır. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen hem kültürel eşdeğerlik hem de betimleyici eşdeğerlik stratejisini yeğlerken ikinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

17. Balmumu gibi: KM'de "balmumundanmış gibi" (s. 42) olarak geçen ifade Ç1'de "parlak mum" anlamına gelen "وكأنها هياكل من الشمع اللامع" (s. 112) ifadesi ile Ç2'de ise "bal peteğiymiş gibi" anlamına gelen "كأنها من شمع العسل" (s. 60) sözüyle çevrilmiştir. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen betimleyici eşdeğerlik stratejisini kullanırken ikinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini uygulamıştır.

18. Kazma kürek: KM'deki "kazma kürek" (s. 64) ifadesi Ç1'de "الفئوس والكواريك" (s. 150) ifadesiyle karşılanırken Ç2'de "الفؤوس والمجاريف" (s. 91) ifadesiyle çevrilmiştir. Birinci çeviride "kürekler" anlamında Türkçeden Mısır lehçesine geçen "kevârîk" sözcüğü tercih edilmiştir. İkinci çeviride ise her iki sözcük de standart Arapçadan karşılanmıştır. Bu sözcüklerin çevirisinde birinci çevirmen hem kültürel eşdeğerlik hem de yerelleştirme stratejisini uygularken, ikincisi kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

A.5. Gelenek, Görenek ve Sosyal Etkinlikler

1. Bende: KM'deki "bendeniz" (s. 17) ifadesi Ç1'de "kulunuz, köleniz" anlamına gelen "عبدكم" (s. 67) ile çevrilirken Ç2'de kaynak metindeki ifadeye tam olarak denk gelen yerel ifade "محسوبكم" (s. 22) sözcüğü tercih edilmiştir. Mısır'da yaygın olarak kullanılmasına rağmen "محسوبكم" ifadesini birinci çevirmen edebî dil kullanma kaygısıyla tercih etmediği tahmin edilmektedir. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini, ikinci çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

2. Bal şerbeti: KM'de geçen "bal şerbeti" (s. 20) ifadesi, Ç1'de "شربات عسل النحل" (s. 74) sözüyle birebir karşılanırken Ç2'de "şerbet" yerine "içecek" anlamına gelen "شراب" sözcüğü tercih edilerek "شراب العسل" (s. 27) şeklinde aktarılmıştır. Ancak yerine göre "bal" yerine göre "pekmez" anlamında kullanılan "عسل" sözcüğünü birinci çevirmen "النحل" yani "arı" sözcüğünün ilâvesiyle pekmezden ayırırken ikinci çevirmen bu ayırama gitmemiştir. Dolayısıyla Ç2'de içeceğin baldan mı olduğu yoksa pekmezden mi yapıldığına dair kesin bir ayırım bulunmamaktadır. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanırken ikinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisine başvurmuştur.

A.6. Kişisel Merak ve Tutkular

1. Cehennem: KM'de geçen "cehennem" (s. 19) ifadesi Ç1'de anlamını güçlendirilerek Mısır'da yaygın olarak kullanılan ve "kızıl cehennem" anlamına gelen "جهنم الحمراء" (s. 70) ile karşılanmıştır. Ç2'de aynı anlama gelen "جهنم" (s. 24) sözcüğüyle yetinilmiştir. İkinci çevirmen Arapça ile Türkçe arasında ortak sözcük olan "cehennem" ifadesine herhangi bir müdahale yahut yorum eklemezken Mısır'da halk arasında yaygın bir tabir olarak kullanılan "kızıl cehennem" ifadesiyle anlam güçlendirilmesi tercih etmiştir. Bu sözcüğü birinci çevirmen betimleyici eşdeğerlik stratejisi ile ikinci çevirmen de kültürel eşdeğerlik stratejisiyle erek dile aktarmıştır.

2. Nankör: KM'de ünlem ifadesi olarak "Nankörler! Nankörler! (s. 33) şeklinde geçen ifade Ç1'de "melunlar, melunlar, yapılan iyiliklere yazıklar olsun" anlamında ifadenin anlamı ve yapısı

genişletilecek şekilde "ملاعين ملاعين حرام فيكم الخير." (s. 98) ile karşılanırken; Ç2'de ifade tam karşılığı olan ancak hitap içermeyen "ناكرو الجميل" ifadesiyle çevrilmiştir. Bu ifadenin çevirisinde birinci çevirmen betimleyici eşdeğerlik stratejisini kullanırken ikinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisine başvurmuştur.

A.7. Özel İsimlerin Aktarımı

Newmark özel isimlerin çevirisi konusuna *A Textbook of Translation* kitabında ayrı başlık altında yer vermekte ve özgün kültürlerinin korunması amacıyla özel isimlerde genellikle aktarma stratejisi uygulandığını; ancak azizlerin ve hükümdarların adlarının erek dilde karşılıklarının bulunması durumunda çevrildiğini ve bazı tanınmış şahsiyet ve simge isimlerin yerlileştirilme stratejisiyle erek dile aktarıldığını kaydetmektedir (Newmark, 1988: 214-217).

Teneke romanında geçen özel isimlerin aktarımında her iki çevirmen kendi lehçelerinin ve yerel kültürlerinde geçerli olan, kendi çevrelerinde kolay anlaşılacak farklı imla tercih etmişlerdir.

Türkçede kalın ünlülerin yanında kalın telaffuz edilen ve Osmanlıcada Arapçadakine uygun olarak kalın ünsüzlerle gösterilen "k, ğ, h, d, s" sesleri Ç1'de Osmanlıca imlasına yakın olarak kalın harflerle gösterilirken, Ç2'de bir iki istisna dışında Arapçanın yabancı isimleri yazmada kullandığı imla tercih edilmiştir. Bunda birinci çevirmenin Osmanlıcaya vakıf olması ve kaynak metinde geçen sözcüklerin Osmanlıca yazılışlarını bilmesi ve bu sözcüklerin Osmanlıcayı bilen eğitim ve kültür çevrelerince anlaşılabileceğini düşünmesi etkili olmuştur.

1. Okçuoğlu: KM'de geçen "Okçuoğlu" (s. 1) ismi, Ç1'de "أوقجو أوغلو" (s. 50) imlâsıyla aktarılırken Ç2'de "أوقتشو أوغلو" (s. 7) imlası tercih edilmiştir.

2. Çukurova: KM'de yer alan "Çukurova" (s. 41) ismi, Ç1'de "جوقورفا" (s. 110) imlâsıyla aktarılırken Ç2'de "تشيكوروفا" (s. 59) imlası tercih edilmiştir.

3. Savrun: KM'de geçen "Savrun" (s. 41) ismi, Ç1'de "صاورون" (s. 110) imlâsıyla aktarılırken Ç2'de "سافرون" (s. 59) imlası tercih edilmiştir.

Yukarıda yer alan çevresel unsurlarla ilgili bu üç ismin çevirisinde birinci çevirmen yerelleştirme stratejisini uygularken ikincisi aktarma stratejisini tercih etmiştir.

4. Bahçe kazası: KM'de yer adı olarak "Bahçe kazası" (s. 39) şeklinde geçen sözcük Ç1'de "مركز بغچه" (s. 107) sözcüğü ile karşılanırken Ç2'de ise "yeşillik tarlaları" olarak algılanarak " حقول الخضار" (s. 55) şeklinde yanlış aktarılmıştır. Çevresel unsurlara ait olan "bahçe" sözcüğünün çevirisinde birinci çevirmen yerelleştirme stratejisini kullanırken ikinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır. "Ç" harfinin aktarımında gelince ise Ç1'de Osmanlı imlasına uygun olarak "ج" yani "c" harfiyle yazımı tercih edilirken Ç2'de çağdaş Arapça imlasında yaygın olan "t" ve "ş" harflerinin bileşiminden oluşan transkripsiyon esaslı yazımı tercih edilmiştir:

5. Çelikdemir: KM'de (s.18) yer alan "Çelikdemir" ismi Ç1'de "جليكدمير" (s. 69) yazım şekliyle aktarılırken Ç2'de "تشلك دمير" (s. 23) imlâsı tercih edilmiştir.

6. Dolmabahçe: KM'de (s. 22) yer alan "Dolmabahçe" ismi Ç1'de "ضولمه بغجه" (s. 77) imlasıyla yazılırken Ç2'de "ضولمه بهتشه" (s. 30) yazım şekli tercih edilmiştir. Yukarıdaki iki örnekte yer alan "ç" harfinin yazımında birinci çevirmen Osmanlıca imlayı esas alarak yerelleştirme stratejisiyle bu sözcükleri aktarırken, ikincisi aktarma stratejisini yeğlemiştir.

7. Hüsnü Bey: KM'de (s. 23) yer alan "Hüsnü Bey" isminde yer alan ve Osmanlıcada sözcük sonunda "î" ile yazılıp "ü" şeklinde okunan ses, Ç1'de Osmanlıca imlaya uygun olarak "î" ile yazılarak "حسني بيك" (s. 78) olarak aktarılırken, Ç2'de telaffuz dikkate alınarak "û" ile yazılmak suretiyle " حسنو بيك" (s. 31) olarak aktarılmıştır.

Yukarıdaki örnekte yer alan Osmanlıcada sonu –î ile biten Arapça ve Türkçe arasında ortak sözcük teşkil eden özel isimlerin yazımında birinci çevirmen yerelleştirme stratejisini kullanırken ikinci çevirmen aktarma stratejisini kullanmıştır.

B. Kalıp İfade ve Deyimlerin Aktarımı

Uzun bir süreç içinde oluşan kalıp ifadeler, deyimler ve atasözleri bir kültürün özgünlüğünün ve farklılığının dile imge şeklinde yansıması olduğundan başka bir dile çeviride de en fazla zorlanılan ögeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kalıp ifade, deyim ve atasözlerinin başka bir dile çevirisinde karşılaşılan en önemli zorluk ve engellerin başında kaynak dildeki bir deyimde geçen mesajın ve imgenin anlaşılmaması yahut yanlış anlaşılması ile bu tür ifadelere hedef dilde tam olarak denk gelecek deyimsel bir eşdeğerliğin bulunmasıdır. Bu gerçekleşmediği takdirde erek metin her ne kadar dilin kurallarına uygun görünse de anlam ve mesaj bakımından okuyucuda bir yabancılık duygusu uyandırabilir. Yapı, söz sanatları ve yerel kültür ögeleri bakımından Türkçe ve Arapça arasındaki farklılıklar bu iki dil arasındaki çeviride karşılaşılan zorlukların başında gelmektedir.

Aynı zorluklar bu çalışmada Türkçeden Arapçaya çeviride örnek olarak seçtiğimiz *Teneke* romanının iki farklı çevirisinde gözlemlenmektedir. Çalışmamızın bu bölümünde yine Newmark'ın çeviri stratejilerini esas alarak kalıp ifade ve deyimlerin çevirisini inceledik.

1. İtle bir çuvala girmek: KM'de yer alan "Bilir ki çeltikçilerle iş görmek itle bir çuvala girmek demektir." (s. 7) ifadesi, Ç1'de "kuduz köpekle aynı çuvala girmek" anlamına gelen " وهو يعلم أن التعامل مع زراعة الأرز كمن يضع نفسه مع كلب مسعور في جوال واحد" (s. 50) ifadesiyle tercüme edilirken, Ç2'de "Bir köpekle aynı torbaya girmek" anlamına gelen "يعرف أن العمل مع زراعي الأرز كالدخول مع كلب في كيس واحد" (s.1) ifadesiyle karşılanmıştır. Kaynak metindeki "İnsanın karşısındakine seviyesini düşürerek aynı şekilde karşılık vermemesi gerektiği" anlamı tam olarak aktarılmadan her çevirmen de işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

2. Lâ deyip illallah dememek: KM'de geçen "Resul Efendi la diyor da illallah demiyor." (s. 1) ifadesi Ç1'de Resul Efendinin daima "lâ" dediği ama "Ya Allah" ve "olur" demediği anlamına gelen "رسول أفندي دائماً يقول: "لا" ولا ينطق أبداً كلمة "يا الله" "موافق"" (s. 51) ifadesiyle karşılanırken, Ç2'de ise "İlah yok" diyor ama "Allah'tan başka" demiyor anlamında "ورسول أفندي يقول: "لا إله" ولا يقول: "إلا الله"" (s. 9) cümlesi tercih edilmiştir. Her iki çeviride de "inat etme, inatlaşma" anlamı sezilmemektedir. Burada birinci çevirmen "daima" ve "olur" sözcüklerini ekleyerek betimleyici eşdeğerlik stratejisini kullanırken ikinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

3. Koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman çelebi derler: KM'de "Kaymakam olmayınca İrasul Efendi, siz Abdurrahman Çelebi oluyormuşsunuz." (s. 2) şeklinde geçen deyimi her iki çevirmen de harfiyen düz anlamıyla çevirmiş, deyimde verilmek istenen "ehil ve gerekli insanın bulunmaması durumunda niteliği olmayan insanların bile değer kazanabileceği, mevki makama gelebileceği" anlamı aktarılamamıştır. Bu deyim Ç1'de " ما لم تصبح مأموراً يا اراصول أفندى، فقد يكون عبد الرحمن جلبي" (s. 50) şeklinde aktarılırken, Ç2'de "تغدو عبد الرحمن تشلبي في غياب القائمقام يا رسول أفندي" (s. 8) ifadesiyle karşılanmıştır. Bu örnekte her iki çevirmen de işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

4. Bıçağın kemiğe dayanması: "Sabrın ve tahammülün tükenmek üzere olduğu" anlamında KM'de kullanılan "Bıçak kemiğe dayandı." (s. 9) deyimi Ç1'de "Olanlar oldu." anlamına gelen bir başka deyimle "لقد سبق السيف العذل" (s. 53), Ç2'de ise "Bıçak kemiğe kadar girdi / saplandı." " غاص السكين حتي العظم" (s. 10) olarak çevrilmiştir. Birinci çevirmen deyimi başka bir anlama gelen bir deyimle aktarırken, ikinci çevirmen cümleyi harfiyen çevirmekle yetinmiştir. Bu durumda her iki çevirmen de deyimi doğru anlamıyla aktaramamıştır. Hâlbuki bu deyim aynı anlama gelen "Sel tepeye çıktı." anlamına gelen "بلغ السيل الربى" ile karşılanabilirdi. Bu örnekte her iki çevirmen de işlevsel eşdeğerlik stratejisini benimsemiştir.

5. Ocağı sönmek: KM'de "Uuy ocakları sönesiceler, uuuy!" (s. 11) olarak geçen "ocağı sönmek" deyimi Ç1'de "Allah yuvalarınızı yıksın." anlamına gelen "ربنا يخرب بيوتكم" (s. 57) ifadesiyle, Ç2'de de "Ocakları sönesiler." anlamına gelen "واخ لتطفأ نارهم" (s. 13) cümlesiyle aktarılmıştır. Her iki çevirmen deyimin doğru anlamını de kendi bölgelerinde yaygın deyimlerle karşılamak suretiyle eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

6. Allah kerim: KM'de geçen ve "zor bir işin gerçekleşmesinde Allah'a güvenilmesi gerektiğini, umudun yitirilmemesi gerektiğini" ifade eden "Allah kerim" (s. 11) sözü, hem Ç1'de (s. 57) hem Ç2'de (s. 13) aynı ifadeyle "الله كريم" olarak aktarılmıştır. Edebi dilde Allah'ın cömertliğini ifade etmek için kullanılan bu söz yerel lehçelerde Türkçeyle aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu haliyle her iki çevirmen bu ifadeyi yerel ifade bazında düzgün aktarmıştır. Bu örnekte her iki çevirmen de kendi bölgelerindeki kullanım esas alındığında kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

7. Ha! Vay anasını!: KM'de şaşırma ifade eden "Vay anasını!" (s. 13) sözü Ç1'de "imkânsız" anlamına gelen düz bir tabirle "مستحيل" (s. 61) aktarılırken Ç2'de çevirmen yerel ifadeye başvurarak ifadeyi tam anlamıyla "واخ من أمه" (s. 16) karşılamıştır. Kaynak metnin 36. sayfasında da geçen aynı ifade için Ç2'de de öncekiyle aynı deyim "واخ من أمه" (s. 51) tercih edilirken Ç1'de "ana kuzusu" anlamına gelen "لا بد أنه ابن امه" (s. 103) şeklinde yanlış aktarılmıştır. Buna göre bu örnekte birinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini yeğlerken ikincisi işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

8. Aman Allah'ım: KM'de "Aman Allahım, Aman Allahım!" (s. 14) olarak geçen şaşırma ifadesi Ç1'de "Allah muhafaza, Allah korusun" anlamına gelen "يا رب يا ستار.. سترك يا رب" (s. 62) ifadesiyle karşılanırken Ç2'de "Tanrım sen bize acı" anlamına gelen "رحمتك يا إلهي، رحمتك يا إلهي" (s. 17) ifadesiyle karşılanmıştır. Edebî dildeki tam karşılığı olan "يا إلهي!" ifadesi yerine her iki çevirmen de anlamı güçlendirmek ve pekiştirmek suretiyle tercihlerini yerel kültür ögesi kullanmaktan yana kullanmışlardır. Bu örnekte her iki çevirmen de betimleyici eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

9. Ağzının suyu akmak: KM'de "Görenin ağzının suyu akar." (s. 15) şeklinde geçen ifade her iki çeviride de tam olarak aynı anlamı veren iki farklı üslupla karşılanmıştır. Bu ifade Ç1'de " فمن يراها يسيل لعابه" (s. 64) olarak, Ç2'de "من يراها يشط ريالة" (s. 19) olarak tercüme edilmiştir. Çevirmenler bu ifadenin çevirisinde kendi çevrelerindeki yaygın kullanım yönünde tercih yapmışlardır. Bu örnekte iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini kullanmıştır.

10. Ne zahmet: KM'de "Ne zahmet." (s. 17) olarak geçen bu ifade Ç1'de "Bu zahmete ne gerek vardı." anlamına gelen "ما لزوم هذا التعب" (s. 67) cümlesiyle, Ç2'de ise "Size zahmet verdik." anlamına gelen başka bir üslupla "عذبناكم" (s. 22) karşılanmıştır. Ç1'de Mısır'da yaygın olarak kullanılan üslubun edebî dile aktarılmasıyla oluşturulan üslup bütün Arap ülkelerinde doğru olarak anlaşılabilecekken Ç2'de kullanılan ve kendi bölgesinde KM'deki anlamı tam olarak karşılayabilen ve edebi dilde "Sizlere eziyet ettik." anlamına gelen bir yapı tercih edilmiştir. Bu bağlamla burada her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

11. Amanı bilir misin: KM'de "Amanı bilin mi" (s. 27) şeklinde geçen ifade Ç1'de "Alicenaplık, himmet göstersene kardeşim" şeklinde "همتك يا اخي" (s. 86) aktarılırken Ç2'de "Onun eğilimini, maksadını öğrensenize kardeşim" şeklinde "اعرفوا ميوله يا اخي" (s. 37) çevrilmiştir. Burada her iki çevirmen de işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

12. Höt dese ödü kopmak: KM'de "Höt desen ödü kopar." (s. 27) şeklinde yer alan ifade Ç1'de "en küçük seste yiğitliği gider." şeklinde "تنخلع مرارته من اقل صوت" (s. 87), Ç2'de ise "Pö desen yiğitliği gider" şeklinde "لو قلت له به لانقطعت مرارته" (s. 38) aktarılmıştır. Türkçedeki bu deyim için ne edebî dilden, ne de yerel kültür unsurlarından bir karşılık bulamayan her iki çevirmen burada işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

13. Ayağını mercimek kütüğüne dayamak: KM'de "Ayağını mercimek kütüğüne dayamış." (s. 28) şeklinde kullanılan ifadenin deyim anlamı her iki çevirmen tarafından anlaşılmamıştır. Ç1'de

"mercimek kütüğü" düz anlamıyla "كردي معتمد على جذع عدسة" (s. 88) şeklinde karşılanırken Ç2'de "mercimek torbası" olarak "أسند الكردي قدمه على كيس العدس" (s. 38) şeklinde çevrilmiştir. Bu örnekte her iki çevirmen de işlevsel eşdeğerlik stratejisini uygulamıştır.

14. Babasının hayrına: KM'de geçen "Babanızın hayrına." (s. 27) ifadesi Ç1'de "Gözünüzün karası hatırına yahut babanızın hayrına" anlamına "لسواد عيونكم؟ أو لخير آبائكم" (s. 94) şeklinde çevrilerek tam anlam verilmiş yan anlamla anlaşılmasının önüne geçilmiştir. Ç2'de ise Türkçe ifade olumlu olarak algılanıp "babanızın ruhu hayrına" şeklinde "عن روح آبائكم" (s. 43) yanlış olarak aktarılmıştır. Bu örnekte birinci çevirmen kesin anlamı vermek ve anlamı güçlendirmek için betimleyici eşdeğerlik stratejisini uygularken ikinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

15. Allah aşkına, habib aşkına: KM'de geçen "Allah aşkına, habib aşkına." ifadesi [s. 32] her iki çeviride de edebî dilde yaygın olarak muadil ifadelerle aktarılmış, "habib" sözcüğü için Ç1'de "mustafa" sıfatı tercih edilerek "بالله عليكم، بحب المصطفى" (s. 95) şeklinde, Ç2'de KM'dekiyle aynı olan "habib" sıfatı ile "كرمى لله، كرمى للحبيب" (s. 44) şeklinde aktarılmıştır. Bu örnekte her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini kullanmıştır.

16. Keklik gibi avlamak: KM'de "Keklik gibi avlarlar." (s. 32) şeklinde kullanılan ifadede geçen "keklik gibi" için Mısırlı çevirmen "kargalar gibi" tabirini "كالغربان" (s. 96), Suriyeli çevirmen de "develer gibi" tabirini "كالجمل" (s. 45) tercih etmiştir. Her iki çeviride kullanılan ifadeler o bölgeye özgü olmadığı gibi Türkçedeki anlamı karşılamaktan uzak kalmıştır. Bundan çevirmenlerin Türkçe ifadede geçen deyim anlamını anlayamadıkları anlaşılmaktadır. Bu örnekte her iki çevirmenin işlevsel eşdeğerlik stratejisin kullandığı görülmektedir.

17. Nah burasına gelmek: KM'de geçen "Nah burama geldi." (s. 35) ifadesi Ç1'de aynı anlama gelen "ölçü taştı." ifadesiyle aktarılmış "فاض الكيل" (s. 100), Ç2'de o bölgede el işaretiyle ifade edilen anlam yazı diline dökülerek "burnuma kadar geldi" şeklinde "وصلت على أنفي" (s. 49) çevrilmiştir. Her iki çevirmen de kendi bölgelerinde anlaşılabilecek ifadeleri tercih etmişlerdir. Bu örnekte her iki çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

18. Alimallah + duman attırmak: KM'de geçen ve iki ayrı parçadan oluşan "Alimallah duman attırır." (s. 35) ifadesi için Mısır'da "بعد الشر", "لا قدر الله" ve "ربنا يستر", Suriye'de ise ek olarak "معاذ الله" kullanılabilecekken Ç1'de "Neticeyi sadece Allah bilir." şeklinde "يعلم الله وحده النتيجة" (s. 100), Ç2'de "Allah biliyor ki onları dumana çevirirler." şeklinde "عليم الله سيجعلهم دخانا" (s. 49) aktarılmıştır. Bu örnekte her iki çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih etmişlerdir.

19. Allak bullak olmak: KM'de "Allak bullak olacak ortalık." (s. 36) şeklinde yer alan ifade Türkçedeki ifadenin anlamını birinci çevirmen tam olarak deyimle "سينقلب الحال رأسا على عقب" (s. 101) karşılarken, ikinci çevirmen düz anlamla "سيتخبط المكان" (s. 50) aktarmıştır. Bu örnekte her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

20. Soyup soğana çevirmek: KM'de "Soydu soğana çevirdi kasabayı." (s. 36) şeklinde kullanılan bu ifade Ç1'de "Bütün kasabayı muz tanesi gibi soydu." şeklinde "قشّر المركز كله كإصبع الموز" (s. 103) aktarılmış. Aynı anlam Ç2'de "Kasabayı soğan gibi soydu." şeklinde "شلح البلدة كالبصل" (s. 51) karşılanmıştır. Her iki çevirmen Türkçe ifadeyi muadil bir deyimle karşılamayıp benzetme yoluyla tercüme etmişlerdir. Benzetmede Mısırlı çevirmen muzu sözcüğün kullanmayı tercih ederken ikinci çevirmen Türkçedekiyle aynı şekilde soğan sözcüğünü kullanmıştır. Bu örnekte her iki çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini uygulamışlardır.

21. Kuru kafa: KM'de "Kuru kafa." (s. 37) olarak kullanılan tabir Ç1'de "inatçı" anlamına gelen "sert kafa" tabiriyle "رأس ناشفة" (s. 103) çevrilirken Ç2'de ise aptal anlamına gelen "kafatasın boş" ifadesiyle "جمجمتك فارغة" (s. 52) çevrilmiştir. Bu örnekte birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanırken ikinci çevirmen eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

22. Kebap etmek: KM'de "Havada kebap ederler." (s. 38) şeklinde kullanılan ifade Ç1'de "Beni köfte gibi lime lime ederler." şeklinde "يفرموننني كفته" (s. 105) olarak aktarılmış; Ç2'de ise "Daha önce yapmadıkları biçimde beni yer bitirirler." şeklinde "يأكلوننني وكأنهم لم يفعلوا" (s. 54) olarak aktarılmıştır. Her iki çeviride çevirmenler kendi bölgelerinin anlayışına uygun olarak yerel ögeleri ön palana çıkarmakla beraber kaynak metinde geçen "çabucak, hemencecik" anlamına gelen "havada" ifadesini aktarmamışlardır. Bu örnekte birinci çevirmen kültürel eşdeğerlik hem de eksiltme stratejisini tercih ederken ikincisi betimleyici eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

23. Burnundan fitil fitil getirmek: KM'de yer alan "Burnundan fitil fitil getirse" (s. 42) ifadesi Ç1'de yanlış anlaşılarak "yalvarmak, merhamet dilenmek" anlamında "ayağını öpmek" anlamına gelen "يبوس القدم" (s. 112) ifadesiyle aktarılmıştır. Ç2'de de asıl anlam anlaşılamadan "Bu Okçuoğlunun burnundan çıkartmak" şeklinde "ويجعلها تخرج من أنف أقتشو أوغلو هذا" (s. 61) olarak aktarılmıştır. Her iki çevirmen de ifadenin deyimsel anlamını anlayamamıştır. İstenen anlamı Arapçada "gözünü çıkarmak, يطلع عينه) şeklinde karşılamak mümkünken her iki çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

24. Eski çamların bardak olması: KM'de "Eski çamlar bardak olmuş." (s. 43) şeklinde ifade edilen anlam Ç1'de "İzzet günleri bitti artık." Anlamına gelen "خلاص أيام العز ولت" (s. 113) ifadesiyle aktarılırken Ç2'de kaynak metindeki cümle harfiyen "تحولت الصنوبرة القديمة إلي كأس" (s. 61) şeklinde Arapçaya çevrilmiştir. Birinci çeviride gerçek anlama yaklaşılırken ikinci çeviride deyimsel anlam aktarılamamıştır. Bu örnekte birinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini uygularken ikincisi işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

25. Gözleri kan çanağına dönmek: KM'de geçen "Gözleri kan çanağına dönmüştü." (s. 44) ifadesi her iki çeviride aynı anlamı karşılayacak şekilde farkı üsluplarla karşılanmıştır. Birinci çevirmen "Gözleri kandan çukurlara dönüştü" ifadesini "قد تحولت عيناه إلى بؤرتين من الدماء" (s. 115) tercih ederken ikinci çevirmen de aslında Suriye'de kullanılmayan "تحولت عيناه إلى صحني دم" (s. 63) ifadeyi tercih ederek "kan çanağı" şeklinde aktarmıştır. Bu örnekte birinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih ederken ikincisi işlevsel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

26. Kendini yemek: KM'de "Yeme kendini böyle." (s. 44) olarak geçen bu ifade her iki çevirmen tarafından "kendini helak etme" anlamına gelen iki farklı üslupla çevrilmiştir. Birinci çevirmen "لا تهرى في نفسك هكذا" (s. 116) üslubunu tercih ederken ikincisi "لا تفن نفسك" (s. 63) ifadesini yeğlemiştir. Bu iki farklı üslubun tercihinde çevirmenlerin içinde bulundukları yerel unsurların baskın geldiği düşünülmektedir. Bu örnekte her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

27. Sineğin vızıldamaması: KM'de "Sinek vızıldamaz kasabada." (s. 46) olarak geçen ifade Ç1'de "İğnenin tınlaması bile duyuluyordu." "كانت رنة الإبرة تسمع" (s. 120) şeklinde çevrilirken Ç2'de "'Sivrisinek vızıldamıyor" anlamına gelen "البعوض لا يطن في البلدة" (s. 66) ifadesiyle aktarılmıştır. Her iki çeviride de çevirmenlerin yaşadıkları yerel çevre ve kültürün etkili olduğu görülmektedir. Bu örnekte birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini uygularken ikincisi kültürel eşdeğerlik stratejisini kullanmıştır.

28. Eyvallah: KM'de yer alan "Eyvallah" (s. 51) ifadesi her iki çevirmen tarafından "İnşallah" "Allah'ın elinde" şeklinde çevirmiştir. Birinci çevirmen "كله على الله" (s. 127) ifadesine tercih ederken ikincisi "بإذن الله" (s. 74) şeklinde aktarmıştır. Bu örnekte her iki çevirmen eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

29. Bereket versin: KM'de geçen "Bereket versin." (s. 51) ifadesi her iki çevirmen tarafından da yanlış anlaşılarak Ç1'de "Bravo, iyi yaptı" olarak "حسنا فعل" (s. 128) ifadesiyle, Ç2'de "Allah Resul efendiye kolaylık versin" anlamına gelen "الله يعطي رسول أفندي العافية" (s. 74) cümlesiyle aktarılmıştır. Burada her iki çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini uygulamıştır.

30. Karnında kırk yılan yatmak: KM'de geçen "Karnında kırk yılan yatıyormuş." (s. 54) ifadesi her iki çevirmen tarafından harfiyen çevrilmiştir. Birinci çeviride çevirmen yılan sözcüğünü "sarı

yılan, alaca yılan" şeklinde genişletirken "بينما هو في حقيقة الأمر ثعبان أصفر، حيه رقطاء" (s. 132), ikinci çeviride ise çevirmen "tehlike" anlamını zehirli bir yılan çeşidi olan "engerek yılanı" ifadesiyle " اذا تنام في بطنه اربعون افعي" (s. 78) şeklinde karşılamıştır. Çevirmenler yılan türünü tercih ederken kendi yerel kültürlerindeki yaygınlığı ön plana çıkarmışlardır. Bu örnekte birinci çevirmen hem eş anlamlılık hem de betimleyici eşdeğerlik stratejisini kullanırken ikincisi işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

31. Yakasını bırakmak: KM'de yer alan "Yakamı bıraksın." (s. 56) ifadesi her iki çevirmen tarafından kendi yerel kültür unsurlarına uygun olarak doğru anlamı verecek şekilde çevrilmiştir. Aynı anlamı birinci çevirmen "قل له يخفف عني وطأته" (s. 135) cümlesiyle karşılarken ikinci çevirmen "ليترك زيقي" (s. 80) ifadesini yeğlemiştir. Her çevirmen de eş anlamlılık stratejisini kullanmıştır.

32. Kanına susamak: KM'de geçen "Kanına susamış." (s. 57) tabiri Ç1'de "Hayatından vazgeçmiş" olarak Ç2'de de birebir "Kanına susamış." şeklinde aktarılmıştır. Aynı anlamı birinci çevirmen "مستغن عن حياته" (s. 137) ifadesiyle karşılarken ikincisi "تعطش لدمه هذا" (s. 82) cümlesini tercih etmiştir. Çevirmenlerin farklı üslup tercihlerinde kendi yerel kültürlerinin etkisi görülmektedir. Bu örnekte her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

33. Gül gibi: KM'de kullanılan "Gül gibi" (s. 57) anlamını Mısırlı çevirmen kendi bölgesindeki yaygın kullanıma uygun olarak "ful çiçeği gibi" anlamına gelen "مثل الفل" (s. 137) ifadesini tercih ederken, Suriyeli çevirmen de kendi bölgesindeki kullanıma uygun olarak "gül gibi" anlamına gelen "هو كالورد" (s. 82) ifadesiyle aktarmıştır. Her iki çevirmenin de kendi yerel kültürlerine uygun tercih yaptıkları bu örnekte kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

34. İnadı inat olmak: KM'de geçen "Benim de inadım inat." (s. 61) ifadesi Ç1'de "Her birimizin aklı başı yerinde ve kurtuluşu nerede biliyor." anlamına gelen " كل منا عقله في رأسه ويعرف من أين يأتي خلاصه" (s. 144) ile çevrilirken Ç2'de Türkçenin üslubu harfiyen "أنا أيضا عنادي عناد" (s. 87) ile aktarılmıştır. Birinci çeviride çevirmen anlamı yine deyimle karşılarken ikinci çeviride çevirmenin kaynak dilin etkisinden sıyrılamadığı görülmektedir. Bu örnekte birinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih ederken ikincisi öykünme stratejisini kullanmıştır.

35. Tuu size: KM'de geçen "Tuu size." (s. 63) ifadesi aynı anlama gelen "إتفو عليكم" ile değil de Ç1'de "Yazıklar olsun size" anlamına gelen "أخص عليكم" (s. 148) ifadesiyle karşılanmış, Ç2'de ise "Sizi gidi küstahlar" anlamındaki "يا وقحين" (s. 90) ifadesiyle aktarılmıştır. Bu örnekte her ki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

36. Kapana kısılmış sıçan gibi: KM'de "Aynen kapana kısılmış sıçan. Aynen." (s. 66) şeklinde geçen ifade her iki çevirmen tarafından yakın üslupla aktarılmıştır. Bu anlamı birinci çevirmen "fare" kelimesini kullanarak "مثل الفار الذي وقع في المصيدة" (s. 153) şeklinde çevirirken, ikinci çevirmen " انه كالجرذ الواقع في الفخ بالضبط" (s. 94) şeklinde yaptığı çeviride "sıçan" sözcüğünü tercih etmiştir. Kapan için birinci çevirmen "مصيدة", ikinci çevirmen "فخ" sözcüklerini tercih etmiştir. Her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

37. Ayağını yorganına göre uzatmak: KM'de yer alan "Yorganına göre." (s. 72) ifadesi için Mısırlı çevirmen kendi lehçesinden etkilenerek "على قدر لحفاك" (s. 163) şeklinde, ikinci çevirmen de kendi lehçesinin etkisiyle "بقد لحافه" (s. 103) şeklinde aktarmıştır. Ancak "yorganına" sözcüğündeki iyelik ekini birinci çevirmen "senin" olarak ikinci çevirmen de "onun" olarak aktarmıştır. Her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

38. Denize düşen yılana sarılır: KM'de geçen "Denize düşen yılana sarılır." (s. 72) ifadesiyle Mısır'da aynı anlama gelen "Boğulan ağaç kabuğuna sarılır." "الغارق يتعلق بقشاية" deyimi bulunmasına rağmen birinci çevirmen bu anlamı "Her koyun kendi bacağından asılır." anlamına gelen " كل واحد معلق من عرقوبه" (s. 165) cümlesiyle karşılamaya çalışmıştır. KM'deki anlam Ç2'de ise deyimleştirmeye gidilmeden harfiyen "من يسقط في البحر يتمسك بالأفعى" (s. 104) şeklinde aktarılmıştır. Bu örnekte birinci çevirmen kültürel eşdeğerlik stratejisini, ikinci çevirmen de işlevsel eşdeğerlik stratejisini tercih etmiştir.

39. Gözünü sevmek: KM'de geçen "Gözünü seveyim." (s. 73) ifadesini birinci çevirmen "rica ederiz" anlamına gelen "نرجوك" (s. 167) ifadesiyle ikinci çevirmen de "gözünü öpeyim" anlamına gelen "أقبل عينيك" (s. 105) ifadesiyle karşılamıştır. Yerel kültürlerinin etkisinde kalan her iki çevirmen de burada eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

40. Ciğeri sökülmek: KM'de geçen "Ciğeri sökülürcesine" (s. 44) ifadesini birinci çevirmen "neredeyse kalbi ve karaciğeri sökülecek." anlamına gelen "كاد قلبه وكبده ينخلع" (s. 115) ifadesiyle, ikinci çevirmen de "iki akciğeri sökülecekmiş gibi" anlamındaki "وكأن رئتيه ستنقلعان" (s. 63) ibaresiyle verilmek istenen derin acı aktarılmıştır. Bu örnekte her iki çevirmen de eş anlamlılık stratejisini tercih etmiştir.

C. Türkçenin Ağız Unsurlarının Aktarımı

Türkçe Sözlük'te "Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine ve sınıflara özgü olan konuşma dili." olarak tanımlanan ve kültürün alt katmanlarını oluşturan ağız özellikleri kültürel ögelerin çevirisinde en zor katmanı oluşturmaktadır. Bu durum Çukurova bölgesi ağız ve konuşma özelliklerinin bolca yer aldığı *Teneke* romanının çevirisini daha da zorlaştırmaktadır. Zira bu romanın çevirisindeki asıl zorluğu sadece standart edebi dilin sözcük dağarcığında de yer alıp da yerel ve bölgesel kültüre ait sözcükler değil, yerel kültüre ait olup da standart edebi dilde yer almayan ağız özellikleri ile bölge insanının Türkçeyi aksanlı konuşması oluşturmaktadır. Prof. Dr. Es-Safsafi Ahmed El-Mursi El-Katuri, ağız ve aksan özelliklerini birkaç farklı stratejiyle vurgulamaya özen göstermiş. Bunu ya "ganun" sözcüğünü aslına uygun olarak "k" ile yazmayıp "g" ile yazarak yani sözcüğü kaynak metindeki özgün aksanlı yazımına uygun şekilde yazarak, ya da "Kürt şivesiyle…" şeklinde açıklama ekleyerek yahut da "Alaydir etme…" ifadesinde olduğu gibi Arapçanın Irak lehçesiyle çevirerek karşılama yoluna gitmiştir. Bu şekilde kahramanın aksanlı konuştuğu hissini okuyucuya verdikten sonra ise ağız özelliğini yeniden vurgulama gereği duymamıştır. İkinci çevirmen Abdulkadir Abdelli ise romanda geçen konuşmalardaki ağız özelliklerine herhangi bir işarette bulunmadan edebi dile ait bir ifadeymiş gibi çevirmiş ve bu da okuyucu nezdinde yerel ağız özelliklerinin sezilememesine yol açmıştır.

1. "Eee İrasul Efendi.": KM'de yer alan bu ifadede yer alan "İrasul" sözcüğü (s. 29 Ç1'de "ايه يا إرصوال أفندي" (s. 50) şeklinde aktarma stratejisiyle çevrilirken Ç2'de "إيه يا رسول أفندي" (s. 8) olarak çevrilerek yerelleştirme stratejisi tercih edilmiştir.

2. "Memo": Hem yerel ağız ögesi hem de özel isim olan bu örnek (s. 31), Ç1'de aktarma stratejisi kullanılarak "ميمو" (s. 93) olarak, Ç2'de yerelleştirme stratejisi kullanılarak "محمد" (s. 42) şeklinde Arapçaya aktarılmıştır.

3. "ganun": KM'de "Ganun var, hükümet vardır. Ganun da vardır, kesik sulama da vardır. Kesik sulama şudur kim, on gün su verecektir, sen, gırk sekiz saat kesecektir. Sahayı gurundecektir. Küyde beş yüz metre uzak tarla. Her zaman sulama.. onda kesik yok. Ama olacak üç bin metredir uzak küyde." (s. 31) ifadelerinde yer alan "ganun" sözcüğü ve yerel ağız özelliği Ç1'de aktarma stratejisiyle "غانون موجود. حكومة موجودة. ويوجد قانون ري متقطع كمان. عشرة أيام فيه مياه.. أنت .. أربعة أريام مفيش مياه. أرض لازم تجف، أرز، لازم خمس.. مئة.. متر بعيدة عن قرية. . أنت كل يوم ري.. ري على طول، مناوبة ماكو، لكن لابد ثلاثة آلاف متر بعيد عن قرية.. وبعدين فيه أرز كثير وري مستديم." (s. 94-95) olarak aktarılmış; diğer ağız unsurları ise Irak lehçesi kullanılarak tercüme edilmiştir. Ç2'de ise Türkçenin yahut kahramanın ağız özelliğine herhangi bir işarette bulunmadan standart dilmiş gibi "يوجد قانون، وتوجد حكومة. يوجد قانون، وبوجد ري متقطع. الري المتقطع هو أن تفتح الماء عشرة أيام ثن تقطعه ثمانيًا وأربعين ساعة. وهذا سيجفف الساحة. الحقل الذي يبعد خمسمائة متر عن القرية لا تروونه دائما.. ويمكن أن يحدث هذا على بعد ثلاثة آلاف متر من القرية. أي دون تقطيع." (s. 44) şeklinde doğrudan aktarılmıştır. Bu örnekte birinci çevirmen işlevsel eşdeğerlik stratejisini, ikinci çevirmen eş anlamlılık stratejisini kullanmıştır.

4. "Aleyidir etme.": KM'deki bu yerel ögeyi (s. 32), birinci çevirmen "Kürt şivesiyle alay etmeyin dedi." anlamına gelen "قال بلهجته ولكنته الكردية: ماكو سخرية" (s. 96) ibaresiyle eklediği açıklamayla

betimleyici eşdeğerlik stratejisini, Irak lehçesini kullanmak suretiyle de kültürel eşdeğerlik stratejisini tercih ettiği görülmektedir. Ç2'de ise anlam yerel ögelere herhangi bir gönderme yapılmadan sadece "alay etme" anlamına gelen "لا تسخر" (s. 44) ifadesiyle karşılanarak eş anlamlılık strateji kullanılmıştır.

5. "Defolmişdir it oğlu it! Defolmişdir!": KM'de yer alan bu ifade (s. 45) aynı anlama gelen Ç1'de "اغرب عن وجهي يا كلب يا ابن الكلب" (s. 117) olarak, Ç2'de "انقلع ولاه كلب ابن كلب" (s. 64) olarak karşılanmıştır. Birinci çevirmen daha önce kahramanın şivesine ve bölgenin ağız özelliklerine dikkat çektiği ve bu özelliklerin okuyucu tarafından artık bilindiği için burada tekrar işaret etme gereği duymadığı anlaşılmaktadır. Burada her iki çevirmen Türkçenin yerel ağız özelliklerine dikkat çekmeden eş anlamlılık stratejisini kullanmışlardır.

6. "Vallah göbeğe kadar su.": KM'deki bu ifade (s. 47) Ç1'de "بالله المياه وصلت حتى خصرنا" (s. 121) olarak, Ç2'de ise "والله الماء حتى الزنار" (s. 67) olarak çevrilmiştir. Birinci çevirmen daha önce kahramanın şivesine ve bölgenin ağız özelliklerine dikkat çektiği ve bu özelliklerin okuyucu tarafından artık bilindiği için buna işaret etme gereği duymadığı anlaşılmaktadır. Burada her iki çevirmen Türkçenin yerel ağız özelliklerine dikkat çekmeden eş anlamlılık stratejisini kullanmışlardır.

7. "Yaa gurban.": KM'deki bu ifade (s. 60), her iki çevirmen de Türkçenin yerel ağız özelliklerine dikkat çekmeden eş anlamlılık stratejisini kullanarak verdiği anlamı birinci çevirmen "نحن فداك" (s. 143) ile, ikincisi "قربانك" (s. 86) ile karşılamıştır.

II. Sonuç

Türk edebiyatının ünlü yazarı Yaşar Kemal'e ait *Teneke* romanının Arap dünyasının farklı coğrafyalarından iki çevirmen tarafından yapılmış olan çevirileri, kaynak dili eksen olarak alan Peter Newmark'ın sosyo-kültürel yaklaşımı ve ortaya koyduğu çeviri stratejileri ekseninde incelenmiştir. Bu bağlamda Yaşar Kemal'in *Teneke* romanın iki farklı Arapça çevirisinde yerel kültürü temsil eden sözcük, sözcük öbeği, ifade ve deyimden oluşan 112 kültür ögesi bu çalışmanın ana malzemesini oluşturmuştur. Seçilen örneklerin Newmark'ın kültür ögeleri sınıflandırması ve sözcük türlerine göre dağılımları şöyledir:

Tablo 1: Örneklerin Newmark'ın Tasnifine Göre Sınıflandırılması

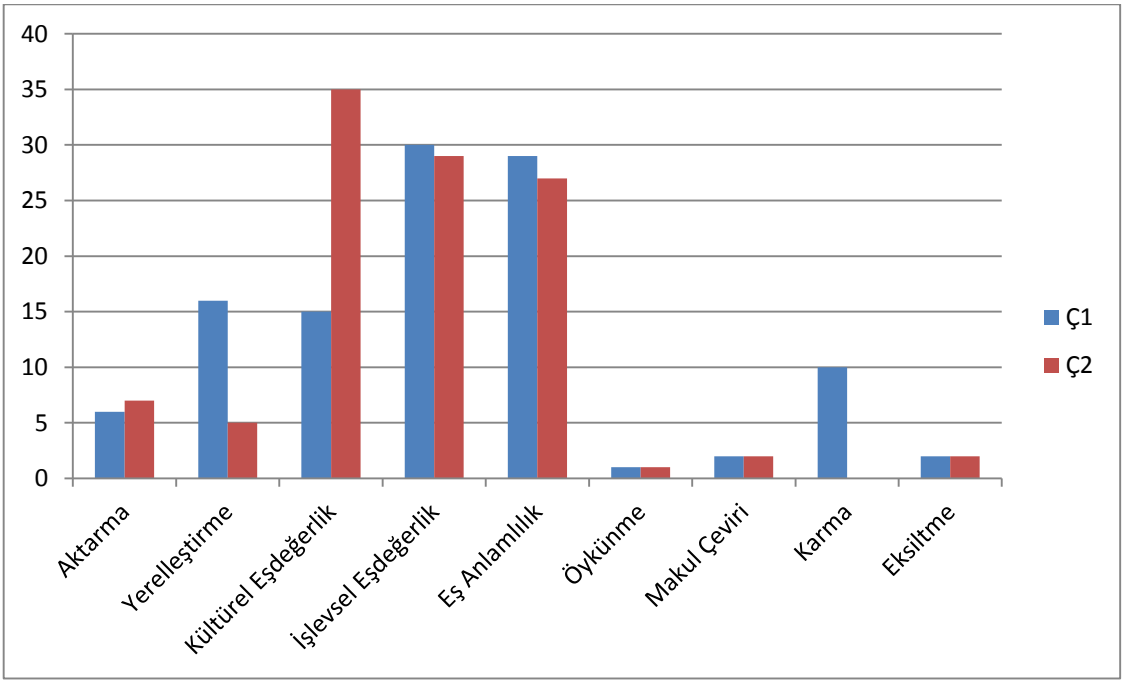
Çevre (Doğal Doku)	9
Kamu Hayatı	15
Sosyal Yaşam	12
Kişisel Yaşam	18
Gelenek, Görenek ve Sosyal Etkinlikler	2
Kişisel Merak ve Tutkular	2
Özel İsim	7
Kalıp İfade ve Deyim	40
Ağız Ögesi	7

Her iki çeviri de Fusha'ya yani standart edebi Arapçaya yapılmış da olsa çevirilerde kullanılan farklı üslup ve yöntemler çevirmenlerin karşılaştığı zorlukları göstermesi açısından önem taşımaktadır. Zira kullandıkları stratejiler zaman zaman örtüşürken, zaman zaman da farklılıklar göstermiştir. Aynı ifade için Arapçada aynı eşdeğerliklerin kullanılmaması, zaman zaman kaynak metinde geçen anlam ve mesajdan uzaklaşılması metnin anlaşılmasında yaşanan zorlukları ortaya koymaktadır. Burada her iki çevirmen de kendi yerel kültür ögelerine başvurmuştur. Ancak çevirmenlerin kendi yerel kültür ögelerine başvurması o bölge dışındaki okuyucular tarafından anlaşılma açısından çeviride dezavantaja da dönüşebilmektedir. İki çevirmenin birden Newmark'ın 17 stratejisi arasında en çok kültürel eşdeğerlik, işlevsel eşdeğerlik ve eş anlamlılık stratejilerini kullanımlarında paralellik görülürken diğer

stratejileri tercihlerinde farklılıklar görülmektedir. Bazı stratejileri ise her iki çevirmen de tercih etmemiştir. Çevirmenlerin Newmark stratejilerini kullanma tercih ve sıklıkları şöyledir:

Tablo 2: Newmark Stratejilerinin Kullanılma Sıklığı

Newmark'ın Stratejileri	Es-Safsafi Ahmed El-Mursi El-Katuri'nin Çevirisi	Abdulkadir Abdelli'nin Çevirisi
Aktarma / Aktarım	6	7
Yerelleştirme	16	5
Kültürel Eşdeğerlik	25	35
İşlevsel Eşdeğerlik	30	29
Betimleyici Eşdeğerlik	11	2
Çok Bileşenli Tahlil	0	0
Eş Anlamlılık	29	27
Öykünme / Alıntılama	1	1
Yer Değiştirme	0	0
Düzenleme	0	0
Makul Çeviri	2	2
Ödünleme / Telafi	0	0
Redaksiyon ve Genişletme	0	0
Açımlama	0	0
Karma Strateji	10	0
Not, Açıklama ve Ekleme	0	0
Eksiltme (Çıkarma)	2	2

Grafik 1: Çevirmenlerin Newmark'ın Stratejilerini Kullanma Oranı

Kaynak dilin alt katmanlarını oluşturan yerel / bölgesel ögeler çeviride karşılaşılan zorlukların üst katmanını oluşturmaktadır. Bir dilin geçmiş zaman içindeki formlarını o dilin derinliği olarak kabul edersek o dilin farklı bölge ve coğrafyalara özgü sözcük, ifade, dil yapıları de o dilin dallarını temsil etmektedir. Bu anlamda dilin gerek geçmişe dönük derinliği gerek günümüzdeki dalları ve uzantıları o dilin alt katmanlarını oluşturmaktadır ki bu da çeviride karşılaşılan zorlukları artırmaktadır. Bu zorluklar bu çalışmaya temel oluşturan iki çeviride de gözlemlenmiştir. Kullanılan çeviri stratejileri açısından ele aldığımızda yerel ögeleri şu şekilde tasnif etmek mümkündür:

-Standart dilin söz varlığı içinde yer alan yerel ve bölgesel ögeler,

-Standart dilin söz varlığı içinde yer almayan yerel ve bölgesel ögeler (ağız, şive, lehçe özellikleri)

-Standart dilin söz varlığında yer alıp farklı telaffuz edilen ögeler (şiveli ve aksanlı ifadeler)

Yukarıda farklı şekilde tasnif ettiğimiz yerel ögeler için her iki çevirmen farklı stratejiler benimsemiştir. Yerel ögeler kapsamında Çukurova bölgesine özgü sözcükleri anlamak ve okuyucuya aktarmak zorluk oluştururken Türkçenin kendi ağız özellikleri ve Türkçe sözcüklerin ana dili Türkçe olmayanlar tarafından farklı telaffuz edilmesi de zorluğu arttırmıştır. Ağız özelliklerinin aktarılmasında birinci çevirmen betimleyici eşdeğerlik, aktarma ve kültürel eşdeğerlik stratejisini uygulayarak ağız özelliğini okuyucuya aktarmıştır, ikinci çevirmen yerelleştirme, işlevsel eşdeğerlik ve eş anlamlılık stratejini tercih ederek ağız özelliğini okuyucuya aktarmaktan feragat etmiştir.

KAYNAKÇA

Akalın, Şükrü Halûk, [ve başk.] (2011), *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları.

Aksoy, N. Berrin (2001), Çeviride Çevirmenin Seçimleri Işığında Çeviri Eleştirisi, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18 / Sayı: 2/ s. 1-16.

Aksoy, Berrin (2000), Kültür Odaklı Çeviri ve Çevirmen, *Türk Dili*, Sayı: 583, s.53.

ʿAsfūr, Muhammed (2009), *Dirāsāt fī't-Terceme ve Naḳdihā*, Beyrut: Dirāsāt Yayınevi.

Ateşman, Ender (2001), Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Çeviri Sorunları ve Çözüm Önerileri, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18 / Sayı: 2/ s. 29-35.

Baʿalbeki, Rūḥī, El-Mevrid (1995), *A Modern Arabic-English Dictionary*, Beyrut: Dar El İlm Lilmalayin.

Baykan, Ali (2005), Sosyal-Kültürel Faktörlerin Çevirideki Rolü, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 14, s. 177-197.

Berk, Özlem (2005), Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi, İstanbul: Multilingual.

Bulut, Alev (2000), Çeviri Metninin Değerlendirilmesi: Metinsel Eşdeğerlik Anahtarları, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi, Sayı: 10.

Erten, Asalet (1993), Çeviride Kültürel Etkenler, Hacettepe Üniversitesi Çeviribilim Uygulamaları Dergisi.

Er-Rāzī, Muhammed Bin Ebī Bekr Bin ʿAbdulḳādir (1986), *Muḫtār Eṣ-Ṣıḥaḥ*, Beyrut: Mektebet Lübnan.

Fehri, ʿAbdelkader Fassi, (with the collaboration of Dr. Nadia ʿAamiri) (2009), *A Lexicon of Linguistic Terms (English – French – Arabic)*, Trablus (Libya): Dar al Kitab al Jadid United Co..

Fenlıng, Liu (2017), A Comparative Study of Nida and Newmark's Translation Theories, *International Journal of Liberal Arts and Social Science*, Vol. 5 No. 8.

Ghazalah, Hasan (2008), Translation as Problems and Solutions – A Textbook for University Students an Trainee Translators, Beyrut: Dar El İlm li'l-Malayin.

Göçer, Ali (2012), Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine, *Türk Dili*, Sayı: 729 (Eylül 2012), s. 50-57.

Göktürk, Akşit (2004), Çeviri: *Dillerin Dili*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Gürçağlar, Ş. Tahir (2011), *Çevirinin ABC'si*, İstanbul: Say Yayınları.

Kemal, Yaşar (2017), *Teneke*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

KEMAL, Yaşar, *Teneke* [Safîha], (Çev. Abd Al Kader Abdelli) (2006), Şam: Al Mada Yayınevi.

Kemal, Yaşar, *Teneke* [Yaşâr Kemâl - Es-Safîha ve Kısas Uhra], (Çev. Es-Safsâfî Ahmed El-Katûrî) (2005), Kahire: Mısır Kültür Bakanlığı Ulusal Çeviri Merkezi.

[Kolektif] (1998), *Yaşar Kemal'i Okumak*, İstanbul: Adam Yayınları.

[Kolektif] (2011), *El-Muʿcem El-Vasīt*, Kahire: Arap Dil Kurumu Yayını, 5. Baskı.

Kuran, Necdet P. (1993), *Kültürlerarası İletişim Aracı Olarak Çeviri*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Lu, Wei (2012), Reconsidering Peter Newmark's Theory on Literal Translation, *Theory And Practice In Language Studies*, Academy Publisher, Vol. 2, No. 4, pp. 741-746.

Mutçalı, Serdar (1995), *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Dağarcık Yayınları.

Nalcıoğlu, Ahmet Uğur (2015), Edebi Eserlerde Çeviri Sorunları, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 55, s. 1-9.

Newmark, Peter (1981), *Approaches to Translation*, Londra: Pergamon Press.

Newmark, Peter (1988), *A Textbook of Translation*, New York – Londra – Toronto – Sidney – Tokyo: Shanghai Foreign Language Education Press, Prentice Hall.

Newmark, Peter (2006), *A Textbook of Translation* [Arapçası: El-Câmi' fî't-Terceme], (Çev. Hasan Gazale), Beyrut: Dar Mektebet El-Hilal.

Newmark, Peter (1991), *About Translation: Multilingual Matters*, Clevedon, Philadelphia, Adelaide: Multilingual Matters Ltd.

Newmark, Peter (2007), A New Theory Of Translation, Sborník Prací Filozofické Fakulty Brněnské Univerzity Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis, S 13, — Brno Studies In English 33.

Odacıoğlu, Cem (2018), Çeviri Usul, Strateji ve Yöntemleri Üzerine Bir Derleme, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı: XXXIV, s. 1363-1392.

Parlak, Betül (2009), Yazınsal Çeviride Kaynak Metin Okuru / Erek Metin Yazarı Olarak Çevirmen Kimliğinin Çeviri Kararlarına Etkisi, *VIII. Uluslararası Dil, Yazın, Deyişbilim Sempozyumu Bildiri Kitabı*, İzmir Ekonomi Üniversitesi.

Püsküllüoğlu, Ali (2014), *Yaşar Kemal Sözlüğü*, Ankara: Arkadaş Yayıncılık.

Pakalın, Mehmet Zeki (1983), *Osmanlı Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: MEB Yayınları.

Richards, Jack C., Richard Schmidt (2002), *Longman Dictionary of Applied Linguistics*, Malaysia: Longman.

Saleh, Abdusalam Khaled Mahmoud (2017), How Twelve Newmarkan Procedures to Translate Culture-Specific Words Are Useful in English-Arabic-English Translation, *Bingazi Üniversitesi Bilim ve İnsanî Araştırmalar Dergisi* – El-Merc, Sayı: 39.

Samir, Muhammed, [Ahmed Fuad] (2017), *Modern Arap Dilinde Atasözleri Deyimler Sık Kullanılan Kalıplar*, İstanbul: Cantaş Yayınları.

Suçin, Mehmet Hakkı (2018), ʿAbdulḳādir ʿAbdelli (Turkiyā Bi-ʿUyūnī: Seḳāfe, Edeb, Terceme ve Fen), Gaziantep: Maysoloon Yayınevi.

Suçin, Mehmet Hakkı (2010), Arapça Çeviri Geleneği: Altın Dönem, *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, *Cem Dilçin Armağanı*, Sayı: 33, Cilt: II, Harvard University Department of Near Eastern Languages and Civilizations, pp. 111-138.

Suçin, Mehmet Hakkı (2012), *Dünden Bugüne Arapçaya Çevirinin Serüveni*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.

Suçin, Mehmet Hakkı (2013), *Öteki Dilde Var Olmak – Arapça Çeviride Eşdeğerlik*, İstanbul: Say Yayınları.

Tanrıkulu, Lokman (2017), Çeviri Kuramları, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 97-108.

Taş, Seda (2017), Kültürel Unsurların Çevirisi ve Çeviri Stratejileri, *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (10), s. 1-14.

ʿUmer, Aḥmed Muḫtār (2008), *Muʿcem el-Luġa el-ʿArabiyye El-Muʿāṣıra*, Kahire: ʿĀlem El-Kitāb Yayınevi.

Vardar, Berke (1982), *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, Ankara: TDK Yayınları.

Yalçın, Perihan (2015), *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*, Ankara: Grafiker Yayınları.

Yazıcı, Mine (2005), *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*, İstanbul: Multilingual.

Yazıcı, Mine (2007), *Yazılı Çeviri Edinci*, İstanbul: Multilingual.

Yazoğlu, Ruhattin (2002), Dil-Kültür İlişkisi, *EKEV Akademi Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 11, s. 21-43.